

بحقوقو ډېراختيا نړيوال سازمان
International Development Law Organization
Organisation Internationale de Droit du Développement
سازمان بين المللي انكشاف حقوق

بخش اجراءات جزائى

جزوه شماره (۵)

اجراى استنطاق واستجواب

(Conducting Interview and Interrogation)

جدي ۱۳۹۸

تهيه و ترتيب: سازمان بين المللي انكشاف حقوق (IDLO)

كابل، افغانستان

ويب سايت: www.idlo.int

در مورد این جزوه

تمام مواد و مندرجات این جزوه در مطابقت با قوانین افغانستان ترتیب گردیده است. به منظور اطمینان از مطابقت با تعدیلات جدید در قوانین افغانستان لازم است این جزوه در فواصل زمانی معین مورد بازنگری قرار گیرد. حق هر نوع تغییر جزئی یا کلی در این جزوه مربوط به سازمان بین‌المللی انکشاف حقوق (IDLO) میباشد.

تمام موادی که محتوی این کتاب را تشکیل میدهد برای استفاده شخصی و غیر تجارتي شما است. حق طبع این مواد برای سازمان بین‌المللی انکشاف حقوق (IDLO) محفوظ می باشد.

فهرست مطالب

۳	مقدمه :
۵	مبحث اول : قواعد حاکم بر چگونگی استنطاق جزایی
۵	گفتار اول : تفهیم اتهام :
۶	گفتار دوم : منع تلقین محتوای پاسخ :
۸	گفتار سوم : منع غافلگیری متهم :
۱۰	مبحث دوم : استجواب و استنطاق اشخاص عادی :
۱۰	گفتار اول استجواب متضرر یا مجنی علیه :
۱۲	گفتار دوم- استجواب شهود :
۲۴	گفتار سوم- استنطاق مظنونین و متهمین :
۴۸	مبحث سوم : استجواب اشخاص آسیب پذیر
۴۸	اهداف آموزشی :
۴۸	عناوین آموزشی :
۴۹	مبحث سوم: استجواب و استنطاق اشخاص آسیب پذیر
۶۲	مبحث سوم: استجواب در حضور وکیل مدافع
۶۲	گفتار اول: پروسیجرهای که باید توسط استجواب کننده مراعات گردد
۶۲	گفتار دوم: نقش وکیل مدافع در استجواب
۶۶	گفتار سوم: مسئولیتهای وکیل مدافع در جریان تحقیق و قبل از متهم شدن مؤکل
۷۱	منابع :

بنام خداوند بخشاینده مهربان

مقدمه

یکی از مهمترین مراحل دادرسی عادلانه و منصفانه، استجواب و استنطاق از افرادی می باشد که به نوعی در فرایند رفتار مجرمانه‌ای نقش داشته‌اند. اشخاص درگیر در این فرایند از جهات مختلف قابل تصور است، در قدم اول نقش خود مستنطق و استجواب کننده است که بعنوان نماینده جامعه در مقام مدعی العموم ایفای نقش می نماید. از سوی دیگر در طرف مقابل، شخصی است که رفتار مجرمانه‌ای را مرتکب شده است، یا در آن مشارکت نموده و یا به نوعی در قالب معاونت نقش داشته است. همچنین ممکن است، فردی در تحقق رفتار مجرمانه نقشی نداشته است اما، بعنوان شاهد، اهل خبره و آگاه در این فرایند، حضور داشته باشد.

ایفای هر یک از نقش‌های فوق، توسط طرفین ممکن است با هدف خاصی صورت گیرد. مستنطق از یک سو باید زوایای پنهان حقیقت رفتار مجرمانه صورت گرفته را کشف نماید و از سوی دیگر باید تمام قواعد و مقررات انسانی، حقوقی و حقوق بشری را در راستای این مأموریت مراعات نماید. مظنون و متهم به دنبال گریز از میدانی است که مستنطق با طرح آن به دنبال کشف آن است. اشخاص شاهد و ناظر نیز به دنبال مصلحت‌های خاص خود می‌باشند. بنابراین در این میان، نقش استجواب کننده/ استنطاق کننده و یا مستنطق، از اهمیت خاصی برخوردار است. چرا که نه تنها خود پایبند اصول و قواعد دادرسی عادلانه و منصفانه می باشد بلکه باید حقیقت را نیز کشف نماید. در حالی که طرف مقابل او (مظنون و متهم) به هیچ عنوان، خواهان همکاری با وی در این فرایند نمی‌باشد.

از این جهت، استفاده از تجربه، مهارت و رعایت اصول و شیوه‌های استنطاق انسانی، عادلانه و منصفانه، مهمترین ابزاری است که وی را می‌تواند در به سرانجام رسانیدن مطلوب این امر یاری نماید. آنچه که در این متن درسی مورد توجه و دقت قرار گرفته است، شیوه‌های استنطاق و استجواب در مقابل اشخاص عادی و آسیب پذیری است که مورد استنطاق قرار می‌گیرند.

مبحث اول: قواعد حاکم بر چگونگی استجواب جزایی

اهداف آموزشی:

در پایان این جلسه آموزشی اشتراک کنندگان قادر خواهند شد تا:

۱. قواعد عام حاکم بر چگونگی استجواب جزایی را شناسایی و لیست نمایند.
۲. قاعده تفهیم اتهام را تبیین و تطبیق نمایند.
۳. قاعده منع تلقین محتوای پاسخ را تبیین و تطبیق نمایند.
۴. قاعده منع غافلگیری متهم در جریان استنطاق را در عمل به کار برند.

عناوین:

۱. قاعده تفهیم اتهام
۲. قاعده منع تلقین محتوای پاسخ
۳. قاعده منع غافلگیری متهم

مبحث اول: قواعد حاکم بر چگونگی استنطاق جزایی

به منظور تضمین حقوق مظنون / متهم در جریان تحقیق، به خصوص در زمان استنطاق جزایی به طور کلی رعیات سه قاعده مهم، الف) تفهیم اتهام ب) منع تلقین محتوای پاسخ ج) منع غافلگیری متهم، ضروری است؛ که هر یک از موارد در ذیل به طور مختصر مورد بحث قرار می‌گیرد.

گفتار اول: تفهیم اتهام:

پس از گرفتاری مظنون یا متهم آنچه که در قدم نخست باید از سوی موظفین مورد توجه قرار گیرد، تفهیم اتهام شخص گرفتار شده با ذکر دلایل به طور کاملاً مشخص و صریح است. بنابراین، یکی از حقوق متهم حتی در موردی که جرم به صورت مشهود تحقق یافته و مرتکب نیز در صحنه گرفتار شده است، تفهیم نوع اتهام صورت گرفته با ذکر دلایل به طور مشخص می‌باشد.

« منظور از تفهیم اتهام آن است که عمل یا اعمال مجرمانه ارتكابی از سوی متهم، با ذکر دلایل و مدارک به تفصیل و شیوه‌ی قابل درک به وی تفهیم شود.»^۱ بنابراین در تفهیم اتهام مراد صرف بیان وصف مجرمانه نمی‌باشد؛ بلکه به طور مشخص عمل یا اعمال مجرمانه صورت گرفته به متهم توصیف و تشریح می‌گردد. چرا که برخی از اوصاف مجرمانه به طور پیچیده تحقق می‌یابد. همانند اختلاس، تطهیر پول یا انتحال القاب و غیره از این جهت در این موارد به جای بیان وصف مجرمانه، مستنطق باید عمل مجرمانه صورت گرفته را به زبان ساده شرح و توصیف نماید. به طور مثال، به جای گفتن « شما متهم به قتل هستید» به متهم گفته شود که « شما متهم هستید که در غذای متوفی سم ریخته‌اید و همین امر منجر به فوت او شده است»^۲

همچنین تذکر این نکته که وی باید متوجه اظهارات خویش باشد نیز ضروری است. موضوع تفهیم اتهام در اکثر کشورها نه تنها رسمیت یافته است بلکه به طور کاملاً اصولی نیز تطبیق می‌گردد؛ به طور مثال در انگلستان، پولیس هرگاه مظنونی را گرفتار نمود موظف است سه مورد مشخص را به وی تفهیم نماید. الف) به اتهام چه جرمی دستگیر شده است. ب) متهم حق دارد به سوالات پلیس پاسخ ندهد. ج) مواظب اظهاراتش باشد چون ممکن است علیه خود وی مورد استفاده قرار گیرد.

تفهیم اتهام باید از دو ویژگی (سریع و دقیق و کامل) بودن بر خوردار باشد. مراد از تسریع بودن در اسناد تقنینی به طور ثابت و مشخص تعریف نشده است و بهترین و واقع‌گرایانه‌ترین رویکرد تفسیری است که توسط شورای حقوق بشر در این خصوص ارائه شده است بر اساس این تفسیر، اطلاع رسانی به طور کلی باید با توجه به شرایط و اوضاع و احوال هر مورد خاص ارزیابی شود. از این جهت تاخیر چند ساعته به منظور حضور ترجمان

۱ - عباس کریمی و ایمان رحیمی پور (۱۳۸۸)، قواعد حاکم بر استجواب کیفری، فصلنامه حقوق، دوره ۳۹، شماره ۲، ص ۳۱۲

۲ - خالق، علی، (۱۳۸۷). آیین دادرسی کیفری، تهران، شهر دانش، ص ۱۷۰

و یا وکیل در جریان تحقیق و یا اینکه متهم از حالت فضای مجرمانه (مثل حالت مستی) خارج گردد، بلا اشکال می‌باشد اما تاخیر چند روزه از سوی شورای حقوق بشر رد گردیده است.^۳

مراد از دقیق و کامل بودن تفهیم اتهام نیز این است که، اتهام صورت گرفته باید به طور کامل و همه جانبه با ذکر جزئیات صورت گیرد. نه اینکه صرفاً به ذکر مواد قانونی که اجازه وارد شدن اتهام را داده است اشاره گردد. البته که این موارد باید با زبان ساده و قابل فهم برای متهم صورت گیرد و نه اینکه از اصطلاحات پیچیده استفاده گردد.

فعالیت شماره (۱) / تفکر انتقادی
آیا از جزء ۱ ماده ۷ قانون اجراءات جزایی که مقرر می‌دارد « دانستن جرم نسبت داده شده و کسب توضیحات در مورد اتهام وارده و اجراءات قضیه» می‌توان دو ویژگی (تسریع و دقیق و کامل بودن) را استنباط نمود؟

فعالیت شماره (۲)
تفهیم اتهام به متهم بدون موجودیت دلیل چه آثاری را در پی خواهد داشت؟

گفتار دوم: منع تلقین محتوای پاسخ:

از نظر لغوی تلقین به معنای، فهمانیدن و تفهیم کردن، چیزی را در ذهن و فکر کسی حقیقت جلوه دادن و کسی را به چیزی معتقد کردن،^۴ است.

حقوق دانان تلقین را عبارت از « ایراد سخنانی از سوی شخص رسیدگی کننده که ممکن است به آن اعتقاد قلبی داشته باشد و یا نداشته باشد. این سخنان می‌تواند متهم را در جهت ضرر وی تحت تاثیر قرار دهد»^۵

اصولاً در تلقین باید از نفع یا ضرر به مظنون/ متهم جلوگیری نمود، به دلیل اینکه اصل بر بی طرفی دستگاه عدلی قضایی می‌باشد بنابراین مستنطق نمی‌تواند در استنتاج خویش به نفع متهم سوال نماید که « شما در هنگام ارتکاب قتل در منزل بودید و شاهد هم دارید» و یا به ضرر متهم سوال نماید همانند اینکه: « انگیزه تو از ارتکاب قتل چه بوده است» این در حالی است که فرد گرفتار شده به طور قطع مرتکب قتل نشده است و هنوز قتل آن به اثبات نرسیده است که نوبت به سوال انگیزه ارتکاب قتل رسیده باشد.

به عقیده حقوق دانان علت حرمت یا منع سوال تلقینی این است که اصطلاحاً نقش قاضی، سد باب نزاع است نه فتح باب نزاع، بنابراین تلقین به هر صورت که باشد با علت وجودی نقش قاضی ناسازگار به نظر می‌رسد.^۶

همچنین عده‌ای دیگر از حقوق دانان، در خصوص اثر پرسش‌های تلقینی معتقدند که، تلقین تاثیرات دماغی

۳- احمدی، محمد عارف، (۱۳۹۶). دادرسی منصفانه، نشر میزان، ص ۳۵۰

۴- علی اکبر دهخدا (۱۳۷۷)، لغت نامه دهخدا، ص ۶۹۴۲

۵- طوسی، جواد فخار، حقوق متهمان، ص ۳۱۲

۶- محمد جعفر جعفری لنگرودی (۱۳۸۱) دایره المعارف علوم انسانی، انتشارات گنج دانش، ص ۴۸۹

است که انسان را مجبور می‌کند در افکار و اعمال خود تغییراتی بدهد و آنچه را که مطابق میل و احساسات اوست؛ باور کرده و حقیقت پندارد. اثراتی که تلقین در انسان به وجود می‌آورد درست نقطه مقابل منطق و استدلال است و به همین لحاظ مقنن طرح سوالات تلقینی را ممنوع کرده است تا به طبیعی بودن سوالها خللی وارد نگردد.^۷

مستنطق قبل از طرح سوالات از مظنون/ متهم باید سوالات و پلان مشخص خود را تنظیم نموده باشد. چرا که سوالات در صورتی که اصولی و از قبل مشخص شده باشد در واقع جهت کشف حقیقت بسیار کارآمد می‌باشد. با این وجود نباید سوالات مد نظر به صورت تلقینی تنظیم شده باشد. به طور مثال به جای اینکه سوال گردد « شما در هنگام رسیدن به چراغ اشاره سرخ چرا توقف نمودید» پرسیده شود که « شما در هنگام رسیدن به اشاره سرخ چه کردید؟» در سوال اول عدم توقف پشت اشاره سرخ به فرد تلقین گردیده است. علاوه بر آن از سوالات ترکیبی، گمراه کننده و سوالاتی که دامنه پاسخ فرد را محدود می‌نماید نیز باید اجتناب نمود.

فعالیت شماره (۳) / سوال مباحثی
<p>از اشتراک کنندگان خواسته شود در خصوص سوالات ذیل بحث نمایند:</p> <p>۱. آیا در روز حادثه شما و یا هر شخص دیگری با مقتول تماس گرفت؟</p> <p>۲. آیا شما در آن روز با وی تماس گرفتید؟</p> <p>۳. آیا در آن روز شخصی با مقتول تماس گرفت؟</p> <p>۴. آیا شما در آن روز به اداره رفتید یا نان چاشت را در خانه خوردید؟</p> <p>۵. آیا شما در آن روز در خانه ماندید و یا خارج از خانه شدید؟</p> <p>۶. شما فکر می‌کنید چه کسی با وی تماس گرفته است؟</p>

فعالیت شماره (۴) / تفکر انتقادی
<p>در سیاست جنایی اسلامی، اصل بر جرم‌پوشانی است چنانکه از بان قدامه نقل شده است در جرایم حدی، رعایت اصل ستر یا پوشاندن مستحب است نه تجسس و برملا ساختن زشتی‌ها. لازم است در حدود شخص را به سمت اقرار نکردن پیش برد و در این ارتباط اختلافی بین اهل سنت و شیعه نمی‌باشد.^۸ این در حالی است که این سیاست با اصل عدم تلقین به ظاهر ناسازگار است. نظر شما در این خصوص چه می‌باشد؟</p>

^۷ - آخوندی، محمود، آئین دادرسی کیفری، ج ۱، ص ۱۱۰
^۸ - عبدالله ابن قدامه (۱۳۹۲) المغنی، جزء دوم، بیروت، ص ۴۶۵

گفتار سوم : منع غافلگیری متهم:

به منظور حمایت از حقوق مظنون و متهم از یک سو و تحقق دادرسی عادلانه از سوی دیگر، ایجاب آترا می‌نماید که فرایند دادرسی به طور صحیح و شفاف تحقق یابد. به خصوص در هنگام استجواب و استنطاق ضروری است تا سوالات به طور واضح و مشخص طرح گردد. این در حالی است که در عمل ممکن است موظف یا مستنطق به منظور غافلگیری متهم، وی را در شرایط خاصی قرار دهد. به عبارت دیگر ممکن است از سخنان، عکسها، رفتارهای ضبط شده و سایر رفتارهای که در زمان متفاوت از زمان جرم صورت گرفته است استفاده نماید. غافلگیر کردن متهم ممکن است از راههای مختلف صورت گیرد، مثل تغییر صدای کسی که از متهم استنطاق می‌نماید و یا هیپنوتیزم نمودن و یا همانند مورد واقعی که در انگلستان تحقق یافته است. چنانکه پولیس به منظور غافلگیر کردن متهمی که به هیچ وجه حاضر به اعتراف نبود، اقدام به ایجاد دوستی با پولیس در زندان می‌نماید. بدین صورت که پولیس واقعی را در لباس زندانی به سلول زندان وی فرستاده و به دروغ فرد پولیس بیان می‌نماید که مرتکب چند فقره قتل و سرقت گردیده است و از زندانی می‌خواهد که او هم سوابق جرمی خویش را بیان نماید. زندانی نیز رفتارهای مجرمانه سابق خود را بیان می‌نماید. این در حالی است که همراه پولیس دستگاه ضبط صوت وجود داشته است. واضح است که این نوع اعتراف به هیچ وجه مورد قبول نمی‌باشد.

فعالیت شماره (۵) / تفکر انتقادی

آیا در جرایم تروریستی می‌توان از شیوه‌های غافل‌گریانه استفاده نمود مثل استفاده از فایل‌های صوتی صورت گرفته توسط مظنون یا متهم؟ در این خصوص نظر خویش را با توجه به سیاست جنایی افتراقی سخت‌گیرانه در خصوص جرایم تروریستی بیان نمایید.

مبحث دوم : استجواب و استنطاق اشخاص عادی

اهداف مبحث دوم:

در پایان این مبحث اشتراک کنندگان محترم قادر خواهند شد تا:

۱. پلان استجواب/ استنطاق را به شکل درست تهیه و ترتیب نمایند؛
۲. استجواب/ استنطاق با متضرر، شهود و مظنونین و متهمین را به شکل قانونی و مسلکی انجام دهند؛
۳. سلوک و اعمال مظنون در جریان استنطاق را مشاهده و تجزیه و تحلیل نمایند؛
۴. حالات خاص مانند حالاتیکه مظنون خشمگین، پریشان یا از خود راضی می باشد را اداره و کنترل نمایند.

عناوین مبحث دوم:

۱. استجواب متضرر
 ۲. مصاحبه با شهود
 ۳. استنطاق مظنونین و متهمین:
- پلان استنطاق با متهم
 - ملاحظه رفتار و افعال مظنونین هنگام استنطاق
 - استنطاق مظنون پریشان، خشمگین و یا از خود راضی

مبحث دوم: استجواب و استنطاق اشخاص عادی

در این مبحث مصاحبه شونده‌گان، که شامل متضررین، شهود، مظنونین یا متهمین می‌باشند، به ترتیب مورد مطالعه قرار می‌گیرند.

گفتار اول استجواب متضرر یا مجنی علیه:

یکی از اسباب تحریک دعوی جزایی در ماده ۵۶ قانون اجراءات جزایی شکایت شاکی است که در اکثر موارد همین شاکی خود متضرر قضیه نیز می‌باشد. قابل ذکر است که متضرر یا مجنی علیه اولین شخصی است که به ارتباط جرم معلومات دقیق و کامل را ارایه می‌نماید؛ از این جهت استجواب این چنین اشخاص از اهمیت خاص و ارزش والایی برخوردار است. حال این سوال مطرح است که، متضرر یا مجنی علیه چه کسی است، در این مورد می‌توان گفت: هرکسی که به‌طور مستقیم یا غیر مستقیم، فزیکتی یا ذهنی در اثر یک عمل جرمی صدمه ببیند، به نام متضرر یاد می‌شود. قابل ذکر است که در این جا هدف از متضرر همان مجنی علیه است و عبارت از «شخصی است که از اثر ارتکاب جرم به وی ضرر جسمی، مادی یا معنوی عاید گردیده است»^۹

استجواب از متضرر دارای یک سلسله ویژه‌گی‌هایی می‌باشد. زیرا متضرر همیشه در مقایسه با سایر شاملین قضیه علاقه‌مندی زیادی در پروسه تحقیق از خود تبارز می‌دهد. و در اکثر موارد دیده شده که متضرر خساره وارده از ناحیه جرم را بیش از آنچه واقع شده وانمود کرده و قضیه را مخوف و خطرناک جلوه داده است. از اینرو استجواب از متضرر به تاکتیک‌ها و دقت اساسی ضرورت دارد. تا جملات و کلمات وارده که در مورد وضعیت واقعه جرمی و خساره وارده اظهار می‌دارد. در صورت امکان از جانب سایر اشخاص مورد تأیید قرار گیرد.

هرگاه معلوم گردد که متضرر توضیحات نادرست ارایه نموده است؛ بهتر خواهد بود تا در مقابل او از مدارک اثباتی مادی و اسناد استفاده شود. اظهارات متضرر و در ضمن شهود ثبت گردیده و از جانب متضرر می‌بایست امضاء گردد. در ورقة اظهارات، تمام توضیحات متضرر که در صحبت آزاد بیان گردیده است؛ به صورت سوال و جواب به طور کامل و به ترتیب درج گردد. در صورت تقاضای متضرر، استجواب کننده مکلف است شرایط را برای او آماده سازد تا اظهارات را به قلم خودش یادداشت نماید. و به همین ترتیب هرگاه تحقیق توسط ترجمان/ مترجم صورت می‌گیرد به ترجمان تفهیم شود که ترجمه غلط مسؤلیت جزایی دارد و در ختم نیز ترجمان ورق اظهارات را امضاء نماید.

۹ - جزء ۱۶ ماده ۴ قانون اجراءات جزایی.

در جریان استجواب ممکن است متضرر فرد دیگری را مورد اتهام قرار داده و یا بالای چندین نفر ادعا نماید و اطلاعات نادرست را به پولیس ارایه نماید. هرگاه در جریان تحقیق به دروغگویی و کتمان حقیقت از سوی متضرر مشکوک شدید بهتر خواهد بود تا در این زمینه توجه بیشتر صورت گیرد تا حقایق برملا گردد. با تمهید مراتب فوق، استجواب از متضرر ضمن اینکه مهم و اساسی است؛ دارای ویژه‌گی‌های خاص خود نیز می‌باشد. به‌طور مثال: یک قضیه تجاوز جنسی را مدنظر می‌گیریم، متضرر یک خانمی است که زخمی شده و بالای تخت خواب نشسته و گریه می‌کند. شخص دیگر یک طفل هست که در زمان واقعه حضور داشته و حالا پهلوی این زن نشسته و او نیز گریه می‌کند. این هرگز یک کار آسان نیست تا به یک متضرر خشونت یا جرایم دیگر بالخصوص تجاوز جنسی نزدیک شده و از وی استجواب نمایید، اما این موضوع نظر به شرایط زمانی فرق می‌کند. نگرانی‌های مشخص در رابطه با استجواب افرادی که صدمه یا شوک فیزیکی یا روانی دیده‌اند، وجود دارد. در حین استجواب در چنین قضایا از احتیاط کامل باید کار گرفته شود، به‌خاطریکه متضرر چنین قضایا می‌خواهد که همه چیز را فراموش کند و به شما معلومات غلط بدهد تا در آینده علیه وی از طرف عضوی از اعضای فامیل یادآوری نشود و یا هم از ترس فامیل کوشش می‌نماید که واقعیت‌ها را بیان ننماید. در چنین حالت‌های خانم قربانی خشونت کاملاً پریشان است و دلیل آن عبارت از خشونت است که علیه او صورت گرفته است و در حالت نورمال قرار ندارد. اظهارات بر اساس زمان، محل واقعه و رویداد قضیه مدنظر گرفته خواهد شد. به‌عنوان یک استجواب کننده دقت نمایید، بعضی اوقات متضررین ممکن است به‌خاطر فراموشی یا کدام موضوعات شخصی دیگر، برای شما حقیقت را نخواهند گفت. پس نیاز است که جهت استجواب درست از شیوه‌های قبول شده و مناسب نظر به وضعیت متضرر یا مجنی علیه استفاده به‌عمل آید. اینکه استجواب متضرر چگونه صورت می‌گیرد لازم است که موضوعات ذیل مورد توجه قرار گیرد:

۱. برای اینکه یک استجواب خوب و نتیجه بخش از متضرر قضیه صورت گرفته باشد، لازم است که متضرر قضیه، راجع به هویت فاعل همانند شرح چهره، علایم فارقه و سایر خصوصیات و لباس‌هایی که فاعل حین ارتکاب فعل به تن داشته، معلومات کامل و واضح را ارایه نماید تا با استفاده از آن به منظور گرفتاری فاعل به اقدامات کشفی توسل گردد.
۲. باید توجه داشت که وضعیت متضرر به‌طور دقیق بررسی گردد، از این جهت که شخص در چه حالت قرار دارد آیا جرم به‌طور واقعی صورت گرفته یا خیر، آیا شخص یک متضرر واقعی است یا خیر. چون در برخی از موارد، امکان دارد شخص متضرر واقعی نباشد و یا ممکن است به‌طور کاذب خود را من حیث متضرر معرفی نماید؛ درحالیکه یا جرم اصلاً واقع نشده و یا ممکن است حتی خود فرد مرتکب جرم باشد و ظاهراً این چنین وانمود سازد که وی متضرر جرم است تا خود را از تعقیب عدلی نجات دهد.

۳. در صورتی که متضرر از جرم به مراجع مربوطه رسماً شکایت نموده باشد، در اکثر موارد متضرر واقعی و حقیقی قضیه جرمی می‌باشد؛ بنابراین، ضروری است که وضعیت وی درک گردد و با وی همدردی نشان داده شود و طبق احکام قانون در مورد وی اجراءات مقتضی اتخاذ گردد.
۴. سرعت و اجراءات در وقت خود یکی از اصول محاکمه عادلانه است، عدالت که با درنگ تطبیق شود عدالت نیست. به این ترتیب موظف خدمات عامه چه پولیس و یا خازنوال مکلف است که بعد از دریافت اطلاع یا شکایت در اسرع وقت اقدام به شروع استجواب از متضرر نماید.
۵. در صورتی که متضرر قضیه نیاز به همکاری و حمایت لازم داشته باشد، پولیس و مستنطق باید دست به کار شود و در مواردی که شخص بی‌سرپرست است و یا حیات وی در خطر قرار داد، قبل از آغاز استجواب تدابیر لازم را اتخاذ نمایند. مثلاً در جرایم خشونت علیه زن اگر مجنی‌علیها نیاز به سرپنا داشته باشد و جای مناسب دیگر برای وی میسر نباشد، در این صورت باید به خانه امن معرفی گردد.
۶. در استجواب باید اصل بی‌طرفی رعایت گردد به این معنی که استجواب کننده باید به یک شیوه با متضرر قضیه برخورد نماید که متضرر احساس آرامش و راحتی نماید به عبارت دیگر وی نباید احساس کند که تحت فشار قرار دارد و یا احساس نماید که وادار به هر نوع پاسخ خواهد شد.
۷. در آخر استجواب ضروری است که هم به متضرر و هم به مظنون یا متهم همان اظهاراتی که تحریر گردیده تکرار و قناعت آنان گرفته شود و اگر کدام مورد را اصلاح، اضافه یا حذف می‌نمایند اختیار کامل داده شود و البته امضا یا نشان انگشت آنان نیز گرفته شود.

گفتار دوم- استجواب شهود:

برای اینکه شهود را درست استجواب نموده باشیم لازم است هویت شهود را به‌طور درست بفهمیم و این را هم درک نماییم که شهود در این قضیه واقعیت و حقیقت را بیان می‌کنند یا خیر و اساساً در این قضیه آیا آنها واقعا من حیث شهود بوده اند یا خیر؟ همچنان باید فهمید که شهادت چیست؟ چون که استجواب شهود جهت اخذ معلومات و شهادت صورت می‌گیرد و استجواب کننده باید بداند که در اجرای استجواب از شهود چه چیزها مورد نظر می‌باشد که به‌طور ذیل مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

الف: تعریف شهود

در اینجا شهود جمع شاهد است و شاهد عبارت از شخصی است که به‌طور مستقیم یا غیر مستقیم در رابطه با قضیه معلومات را فراهم می‌سازد، (این شخص ممکن است معلومات درست یا غلط را در رابطه با قضیه فراهم نماید و این شخص متضرر قضیه نمی‌باشد)

ب: تعریف شهادت

شهادت در ماده ۴ قانون اجراءات جزایی قررا ذیل تعریف گردیده است:

«اظهاراتی است که شخص در جریان بررسی قضیه آنچه را در خصوص واقعه مورد بحث با دیدن یا شنیدن درک نموده است در پیشگاه محکمه باصلاحیت با ادای سوگند بیان نماید. نوشته و اشاره در مورد گنگ در حکم بیان می‌باشد».

قابل ذکر است که در مرحله تحقیق در جریان استجواب نیز اشخاص مورد نظر که در قضیه من حیث شهود تلقی شده شهادت داده می‌تواند و استجواب از شهود نیز به همین منظور صورت می‌گیرد. و فقره اول ماده ۲۸ قانون اجراءات جزایی مؤید این مطلب می‌باشد: «خارنوالی و محکمه می‌توانند شهودی را که استماع اظهارات یا شهادت آنها در جریان تحقیق و محاکمه ضروری باشد، با رعایت احکام مندرج (فصل چهارم باب دوم) این قانون جلب و احضار نمایند».

بر اساس قانون اجراءات جزایی، مامور ضبط قضایی و محکمه مکلف هستند تا به شهادت شهودی که ممکن است شهادت شان در راستای افشای حقایق قضیه، اثبات جرم و یا حالات دیگر مرتبط به جرم کمک کننده باشد، و یا هم در راستای نسبت اتهام به متهم یا اثبات بی‌گناهی وی کمک کند، گوش بدهد. در این خصوص ماده ۲۵ قانون اجراءات جزایی چنین مقرر می‌دارد:

«(۱) شخصیکه از حقایق مربوط به جرم، مشخصات مظنون یا متهم یا سایر حالات مربوط به قضیه جرمی معلومات داشته باشد، من حیث شاهد یا مطلع احضار شده می‌تواند.

(۲) مامور ضبط قضایی، خارنوال و محکمه، اظهارات و شهادت شخص را که به رضا و رغبت خود حاضر می‌گردد، استماع و در محضر ثبت می‌نمایند، مشروط بر اینکه اظهارات و شهادت مذکور، مربوط به اثبات و نفی اموری باشد که به قضیه ای مورد بحث تعلق داشته باشد».

فرض کنید شهود معلومات مؤثر را در رابطه با مظنون برای ما فراهم می‌کند و ما وی را دستگیر می‌نماییم، آیا قضیه بسته خواهد شد؟ اگر بسته نشود، دلیلش چه خواهد بود؟

مستلحق باید به خاطر داشته باشد که در زمان تثبیت هویت شهود اشتباهات زیادی ممکن است رخ داده باشد به خصوص زمانی که چندین شاهد در قضیه موجود باشد. از میان عواملی که باعث محکومیت اشتباهی یا غلط می‌شود، یکی از آن موارد عبارت از هویت شاهد عینی هست که حتی اگر توسط شهود دیگر تثبیت هم شده باشد، باز هم اشتباهات زیادی می‌تواند در آن موجود باشد. استجواب کننده باید یک موضوع دیگر را نیز به خاطر داشته باشد که عبارت از انگیزه درونی شاهد جهت اتهام غلط است، خوشبختانه هدیاتی وجود دارد که استجواب کننده را در راستای تشخیص این انگیزه‌ها کمک می‌کند. این انگیزه‌ها عبارت اند از: موجودیت اختلاف زیاد میان هویت اولیه مظنون همراه با چهره یا ظاهر وی، شناسایی ویژگی‌های شخص دیگری قبل از مظنون فعلی. یا اینکه زمان قابل ملاحظه از اظهارات شاهد در رابطه با موضوعات مختلف و زمانی که مظنون شناسایی گردیده بود، گذشته باشد.

در شهادت شهود لازم است که انگیزه شهادت باید درک گردد که شاهد به کدام انگیزه شهادت می‌دهد آیا شاهد در قضیه ذینفع است و یا دفع اتهام از خود می‌نماید یا خیر؟ در صورتی که چنین احتمالات نباشد شهادت شهود با موجودیت شرایط آن اخذ و درج فورم مخصوص می‌گردد که در اخیر این بحث قابل ملاحظه می‌باشد.

انواع مختلف شهود وجود دارند، به‌طور مثال شاهد بی تفاوت یا بی پروا، شاهد دلچسب، شاهد متخاصم و شاهد نابالغ. مفهوم شاهد بی تفاوت یا بی پروا و شاهد متخاصم چیست؟ شاهد بی تفاوت یا بی پروا به عنوان بهترین شاهد در یک قضیه پنداشته می‌شود، به‌خاطریکه این نوع شاهد کدام دلچسپی به خاطر موفقیّت یا عدم موفقیّت قضیه ندارد. این نوع شهود همیشه ترجیح می‌دهند تا هر آنچیزی را که در رابطه به قضیه می‌دانند، بدون کدام دروغ بیان دارند. اما شاهد دلچسپ ممکن است یکی از دوستان یا اقارب متضرر یا یکی از افراد ذیدخل در قضیه باشد، این نوع شاهد حقایق را به‌طور اغراق آمیز بیان میدارد. شاهد متخاصم ممکن است رابطه نزدیک با مظنون داشته و یا از دوستان وی باشد و به‌خاطر نجات وی دروغ بگوید. در این صورت شما باید به‌جای استجواب از چنین شخص استنتاج نمایید. یک طفل یا یک شاهد نابالغ عبارت از شاهد دودله یا متردد می‌باشد، چنین شهادتی ممکن است بخواهد دروغ بگوید اما در اظهاراتش ممکن است تناقض وجود داشته باشد. داشتن شاهد عینی در یک قضیه بسیار با ارزش می‌باشد.

اما این موضوع را باید به‌خاطر داشته باشید که درجه تحصیل یک شخص، دانش مسلکی، حالت فیزیکی، حرفه یا شغل و حساسیت وی، تاثیر مستقیم بالای نظریات و ارزیابی‌های وی دارد. از یک شاهد عینی این توقع را نداشته باشید تا هرآن چیزی را که در زمان حادثه مشاهده نموده‌است، برای شما نقل قول نماید. طرز دید یک شاهد متفاوت‌تر از طرز دید یک افسر پولیس ذیدخل در یک قضیه می‌باشد. معلومات شاهد در صورتی مدار اعتبار هست که مطابق قانون و مقررات باشد. احیا و اصلاح یک قضیه به‌خاطر اطمینان حاصل کردن از یکپارچگی و درستی اظهارات و معلومات شاهد عینی از اهمیت خاص برخوردار است.

ج: اظهارات شاهد

اظهارات شاهد عبارت از کلمات یا بیان یک شخص در رابطه با یک جرم که وی شاهد عینی آن است یا در رابطه با وقوع آن معلومات دارد، می‌باشد. مصاحبه یا استجواب باید در مکانی و به طریقی صورت گیرد که شاهد احساس راحتی نماید و همچنان اهمیت معلوماتی که وی دارد باید برایش توضیح داده شود. شخص مسوول یا استجواب کننده باید متوجه احساسات و افکار شاهد باشد. روش مؤثر جهت حصول اطلاعات شاهد عبارت از "نقل قول آزاد" می‌باشد.

فعالیت شماره (۶) / سوال مباحثی

یادداشت برای استاد: در رابطه با معنی "نقل قول آزاد" از اشتراک کنندگان پرسان نمایید؟ نقل قول آزاد عبارت از راپوردهی تنظیم شده و کتگوری شده در رابطه با یک واقعه یا نقل قول یک واقعه می باشد. شخص مسوول یا استجواب کننده باید اظهارات شاهد را یادداشت نموده و در ختم پروسه استجواب از وی بخواهد تا اظهارات خویش را امضا نماید، اخذ نمودن امضای شاهد باعث می گردد تا ورق اظهاراتش قابل اعتبار گردد.

استجواب باید به طریق دوستانه و در جای مناسب صورت گیرد که از لحاظ امنیتی برای شاهد خطری در پی نداشته باشد. هدف این کار عبارت از فراهم ساختن یک محیط امن و راحت می باشد تا شاهد به طور داوطلبانه شهادت بدهند.

اگر اظهارات شاهد خصوصیات ذیل را داشت، بعنوان اظهارات فشرده و خوب شناخته می گردد .

- حاوی مشخصات کامل، آدرس و معلومات دیگر به اساس سمپل یا نمونه باشد
 - استجواب شونده را تشویق نماید تا حقیقت را بگوید
 - در ابتدا باید موضوعات سابقه شخصی زندگی خود را تذکر دهد
 - در آغاز استجواب باید، در رابطه با مکان خویش چهار ساعت قبل از اتفاق جرم، موقعیت، وظیفه، انگیزه شهادت خویش و اینکه چه قسم به محل واقعه داخل شده، بگوید. در زمان وقوع حادثه، چه قسم به محل داخل شده است. تمام این معلومات باید با جزئیات کامل شرح شود. بعد از آن: سوالات مانند "چی، چه کسی، چه وقت، کجا، چطور و سوالات مشرح در رابطه با حادثه باید شامل فورم استجواب گردد.
 - اظهارات و خاطرات شاهد باید مرتبط به قضیه باشد (چشم دید شاهد باید شامل اظهاراتش باشد نه نظریات وی و احتمالات).
 - فراهم کننده جزئیات باشد.
 - باید به طور منطقی تنظیم شده باشد (سلسله مراتب باید به طور منظم در نظر گرفته شود).
- چنانکه قبلا یادآوری گردید استجواب شاهد باید در یک فضای مصوون و آرام صورت گیرد و به الفاظ و عبارات خود شاهد درج فورم مخصوص گردد. و اگر شاهد سواد داشته باشد می تواند به کتابت خود آنرا تحریر نماید و در اخیر باید برای وی تکرار گردد تا اطمینان وی حاصل گردد. در رابطه با این موضوع ماده ۳۷ قانون اجراءات جزایی هدایات ذیل را تصریح نموده است:

« (۱) اظهارات و شهادت شاهد، بدون تغییر، تزئید، تحریف، قلم خوردگی، پاک کردن، تراشیدن و لاک زدن در محضر درج می‌گردد و تا وقتی که از طرف شاهد، نویسنده و خارنوالی یا محکمه هر یک در ساحت صلاحیت امضاء نشود، قابل اعتبار نمی‌باشد.

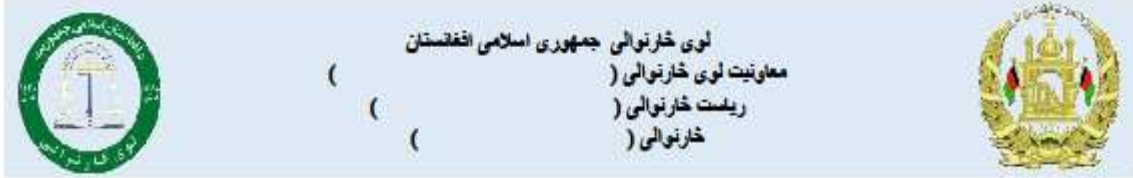
(۲) شاهد زمانی محضر اظهارات و شهادت را امضاء یا نشان انگشت می‌گذارد که اظهارات و شهادت مندرج در محضر، برایش قرائت و مورد تایید وی قرار گیرد. هرگاه شاهد از امضاء یا گذاشتن نشان انگشت امتناع ورزد و یا امکان اخذ آن موجود نباشد، علت آن در محضر درج می‌گردد.

(۳) اظهارات و شهادت شاهد توسط خود وی تحریر شده می‌تواند. در صورتی که شاهد قادر به نوشتن نباشد یا نخواهد خود بنویسد، اظهارات و شهادت وی از طرف شخص مؤظف تحریر و موضوع در محضر درج می‌گردد.»

این محضر شهادت شهود که در نتیجه استجواب تهیه می‌گردد لازم است که از طرف مؤظف مربوط، نیز امضاء و مهر گردد که این محضر حاوی مطالب ذیل است:

- شهرت مکمل شاهد به شمول نام، تخلص، نام پدر، محل سکونت، محل وظیفه و مشخصات ظاهری وی.
- محل، تاریخ، روز و ساعت حضور و مرجع مربوط.
- قضیه جرمی که به ارتباط آن شاهد احضار می‌گردد.
- رابطه یا عدم رابطه بین شاهد و متهم به منظور این قانون.
- آگاهی از حق عدم استجواب در پروسه تحقیق.
- سوالات و جواباتی که مطرح شده است.
- ملاحظات مشمولین قضیه.

نمونه محضر شهادت شهود در صفحه بعدی قابل ملاحظه می‌باشد.

فورم (۱۲)

محضر شهادت شهود طبق هدایت مواد (۲۵، ۳۷ و ۳۸) با رعایت فقره (۲) تعدیل ماده (۲۶) قانون اجراء جزائی

محل اخذ شهادت:											
محل نصب فوتی	محل، مرجع و تاریخ حضور			محل و وظیفه	محل سکونت			شهرت شهود			شماره
	محل	مرجع	تاریخ		ولایت	ولسوالی و یا ناحیه	قریه و یا کُتر	نام پدر	تخلص	اسم	
											۱
											۲
											۳
									نوع واقعه		
									رابطه بین شاهد و متهم		
									تفہیم حق عدم استجواب		
سوالات						جوابات					
سوال:						جواب:					
						امضا و نشان انگشت شاهد:					
						امضا خارتوال موظف:					

در استجواب شهود یک موضوع مهم دیگر محافظت از شهود می باشد. استجواب کننده باید متوجه آن باشد چون گاهیگاهی شهود عینی قضیه به سبب ترس حاضر به ادای شهادت نمی گردند؛ از همین خاطر بعضی از جرایم در بطن جامعه پنهان و بالای مرتکبین آن عدالت تطبیق نمی شود. لهذا بهتر به نظر می رسد که در مورد این چنین شهود تدابیر محافظتی اتخاذ گردد که در این خصوص ماده ۵۳ قانون اجراءات جزایی چنین مقرر است:

«(۱) خرنوالی و محکمه می توانند حسب احوال جهت محافظت شاهد با صدور قرار، یک یا چند مورد از اقدامات محافظتی ذیل را اتخاذ نمایند:

- ۱- اخفای نام، آدرس، محل وظیفه، شغل یا هرگونه معلومات، اسناد رسمی، دفتر ثبت و دوسیه که زمینه تشخیص هویت شاهد را فراهم نماید.
- ۲- ممنوع قراردادن وکیل مدافع و مساعد حقوقی مظنون یا متهم از افشای هویت شاهد یا مواد و معلوماتی که ممکن هویت شاهد را تشخیص نماید.
- ۳- عدم افشای هر گونه سوابق و اسنادی که منجر به تشخیص هویت شاهد گردد، مگر اینکه قاضی ذیصلاح طور دیگری تصمیم اتخاذ کند.

(۲) در حالات مندرج فقره (۱) این ماده برای شاهد نام مستعار تعیین می گردد.

(۳) اخفای خصوصیات ظاهری و فیزیکی شاهد به شیوه های ذیل صورت می گیرد:

- ۱- ادای شهادت از عقب پرده غیر شفاف.
- ۲- ادای شهادت از طریق دستگاه تخنیکی تغییر دهنده تصویر و صدا.
- ۳- پخش استجواب از مکان دیگر از طریق تلویزیون مدار بسته که به شکل زنده اتصال گردیده است، به طور همزمان به اتاق محاکمه.

۴- استماع اظهارات و شهادت و استجواب شاهد با استفاده از نوار تصویری قبل از جریان محاکمه، در صورتی که صرف وکیل مدافع متهم در جریان ثبت نوار تصویری، به خاطر شهادت شاهد حضور داشته باشد.

۵- کنار بردن متهم به شکل مؤقت از سالون محکمه، در صورتی که شاهد از ادای شهادت در حضور متهم امتناع ورزد یا اینکه شاهد در حضور متهم حقیقت را بیان نمی نماید. در این صورت وکیل مدافع و مساعد حقوقی می تواند در سالون محکمه حضور داشته و از شاهد استجواب نماید. حین برگشت دوباره متهم به سالون محکمه، شهادت شاهد برای وی قرائت می گردد».

مطابق ماده ۵۴ قانون اجراءات جزایی، شهودی که در حین استجواب مورد محافظت قرار می گیرند، عبارت اند از:

۱. شهادی که امنیت خود و یا اقارب وی به اثر شهادت به تهدید، ارعاب یا اقدامات مشابه، در معرض خطر قرار داشته باشد.
۲. شهادی که در اثر ارتکاب عمل جرمی از لحاظ جسمی یا روانی آسیب شدید دیده باشد.

۳. شاهدهی که از وضعیت روانی وخیم رنج می برد.

۴. شاهدهی که طفل است.

قابل ذکر است که محافظت شهود فوق در صورت ضرورت توسط نماینده قانونی آنها در مرحله تحقیق از شارنوالی و در مرحله محاکمه از محکمه درخواست می گردد .
نمونه فورم اقدامات محافظتی شهود در ورق بعد قابل ملاحظه می باشد:

فعالیت شماره (۷) / سوال مباحثوی

در خصوص اقدامات محافظتی شهود از کدام فرم در شارنوالی استفاده می گردد؟

لوی خارتوالی جمهوری اسلامی افغانستان
 معاونیت لوی خارتوالی ()
 ریاست خارتوالی ()
 خارتوالی ()

فورم نمبر (۱۴)

قرار مبنی بر اقدامات محافظتی شهود طبق احکام مواد (۵۳) و (۵۴) قانون اجراءات جزایی

محل صدور:						تاریخ / / ۱۳۹۹
شهود قابل محافظت						
ردیف	اسم	شهرت		سکونت	وظیفه	ملاحظات
		ولد	ولدیت			
۱						
۲						
۳						

از اینکه شهود قضیه جزایی () باسناد درخواست () و بعد از بررسی توسط خارتوالی () آسیب پذیر تشخیص شده و قابل محافظت دانسته میشود بناً طبق حکم ماده (۵۴) قانون اجراءات جزایی اقدامات محافظتی ذیل برایش تجویز گردیده و طبق حکم ماده (۵۳) قانون اجراءات جزایی قابل تطبیق است:

۱. _____
۲. _____
۳. _____

با در نظر داشت حکم ماده (۵۴) قانون اجراءات جزایی به () وظیفه سیرده میشود تا از تطبیق اقدامات محافظتی فوق الذکر در رابطه به شهود ذکر شده اعتبار از تاریخ صدور این قرار الی تاریخ / / ۱۳۹۹ اجراءات بعمل آورند.

خارتوال مؤظف () خارتوال مؤظف ()

تصمیم رییس خارتوالی نیصلاح:

ملاحظه شد / / ۱۳۹۹

شارنوال در جریان تحقیق به منظور تثبیت دلایل مؤثر جمع آوری شده، ارزیابی های ذیل را به عمل می آورد :

۱. استنطاق از متهم.

۲. استجواب از شهود به صورت جداگانه.

۳. مقابله شهود و مقایسه شهادت و نظریات ارایه شده.

با در نظر داشت روشنایی موضوعات متذکره استجواب کننده می تواند از فورم مخصوص که به این منظور تهیه شده است استفاده نماید که به نام فوم محضر مقابله شد نیز یاد می گردد ، نمونه آن در صفحه بعدی قابل ملاحظه می باشد.

	لوی خرنوالی جمهوری اسلامی افغانستان معاونیت لوی خرنوالی () ریاست خرنوالی () خرنوالی ()	
---	--	---

فرم نمبر (۱۳)

محضر مقابلہ شد طبق فقرہ (۳) مادہ (۱۴۶) قانون اجراءات جزائی

تاریخ: / / ۱۳۹

محل:

شہرت شخص اول ()				شہرت شخص دوم ()			
اسم	ولاد	سکونت	وظیفہ	اسم	ولاد	سکونت	وظیفہ
ساعت شروع مقابلہ:				ساعت ختم مقابلہ:			

اشخاص فوق الذکر بہ راست گوی توصیه گردید.

سوالات و جوابات

س		س

() نشان انگشت شخص اول و امضاء
() نشان انگشت شخص دوم و امضاء

() محضر ہذا بہ حضورداشت اینجانب
() خرنوال تحقیق صورت گرفت تئید است.

() امضاء
() امضاء

فعالیت شماره (۸) / کار گروپی

استاد مشترکین را به سه گروه تقسیم نماید و برای هر گروه هدایت بدهد که مهارت‌های خود را در اجرای یک استجواب از شاهد به دیگران نشان بدهند به طوری که گروه اول محضر شهادت شهود، گروه دوم قرار مبنی بر اقدامات محافظتی شهود و گروه سوم محضر مقابله شد شهود را ترتیب و در پیش صنف به سایر مشترکین ارایه بدارد. قابل ذکر است که هر گروه باید فعالیت خویش با در نظر داشت قضیه فرضی ذیل برای مدت یک ساعت کار نماید که در مدت ده دقیقه قضیه را مرور و در بیست دقیقه در مورد آن استجواب اجرا و فورم مربوطه آن را تهیه نماید و بعد از آن هر گروه برای حد اکثر ده دقیقه فعالیت اجرای شده خویش را در پیش صنف با دیگران شریک نمایند و نظریات یا سوالات شان را دقیقاً بررسی و جواب دهند.

فعالیت شماره (۹) / قضیه فرضی

احمد اکبری کارمند رادیو آزادی می‌باشد وی در ناحیه سوم شهر کابل در یک خانه که از پدرش می‌باشد زندگی می‌نماید پدر وی عبدالله نام دارد و استاد پوهنتون خصوصی می‌باشد، در تاریخ ۸ جدی سال ۱۳۹۸ وی در حالیکه به طرف دفتر خود که در شش درک مربوط ناحیه دهم شهر کابل موقعیت دارد روان است؛ که در داخل سرک شش وی از یک دکان که با دکاندار رابطه خوب دارد و قبلاً خود را برای وی کارمند رادیو آزادی معرفی نموده برای چای صبح کیک می‌گیرد که در همین اثنا یک کرولا به رنگ طلایی از کوچه فرعی که دو نفر در آن سوار بوده ظاهر می‌گردد و با کرولا دیگری که آن هم به رنگ طلایی می‌باشد تصادم می‌نماید؛ که بعد از آن یک نفر از کرولائی که به سرک عمومی روان بود پایین شده و با درپور دیگر مشاجره لفظی می‌نماید و شخص دیگر که با درپور که موتر آنها از کوچه فرعی بر آمده بود از جیب خود یک چاقو می‌کشد و با وجود ممانعت رفیق وی درپور دیگر را سه ضربه می‌زند و دیگر فرار می‌کند که این جریان احمد اکبری و دکاندار به چشم خویش دیده در همین اثنا یک موتر رنجر پولیس از محل عبور می‌کند و مداخله می‌نماید و شخص مجروح به شفاخانه روان می‌کند. و احمد اکبری هم به دفتر خود می‌رود و درپور دیگر توسط پولیس به جرم ضرب و جرح گرفتار و بعداً پولیس حوزه نیز به محل می‌رسد به آنها تسلیم می‌نماید و پولیس حوزه مربوطه از دکاندار طالب معلومات می‌گردد دکاندار اولاً زیاد توضیحات نمی‌دهد ولی پولیس تاکید می‌ورزد که در اینجا غیر از شما کسی دیگر نبوده لهذا لطفاً واقعیت را برای ما بیان نمایید. دکاندار به پولیس می‌گوید که من در صورتی حقیقت برای تان می‌گویم که هویت من را افشا نکنید. پولیس هم قبول می‌کند و دکاندار که نجیب نام دارد برایشان توضیحات لازم را می‌دهد و این را هم برایشان می‌گوید که غیر از من یک نفر دیگر به نام احمد اکبری که در دفتر رادیو آزادی کار می‌نماید جریان را مشاهده کرده است ولی او به محل کار خود رفته است. شما می‌توانید که از وی هم معلومات بگیرید ولی از طرف من نگوئید که دکاندار شما را برای ما معرفی کرده است. قضیه بعد از اجراء لازم پولیس محول خارنوالی شده خارنوال در مورد به تحقیقات خویش ادامه می‌دهد و از احمد اکبری و دکاندار به شکل جدا جدا استجواب می‌نماید،

قابل ذکر است که وضعیت مجروح در حالت معالجه و بهتر شدن قرار دارد و حال در این قضیه احمد اکبری نیز نمی خواهد که هویت وی افشا شود پس شما به حیث استجواب کننده شهود در این قضیه محضر شهادت شهود، قرار مبنی بر اقدامات محافظتی شهود و محضر مقابله شد شهود را ترتیب دهید.

گفتار سوم- استنطاق مظنونین و متهمین:

یک مستنطق زمانی موفق خواهد بود که بعد از انجام استجواب یا استنطاق آنچه را که بعنوان معلومات در پروسه به دست آورده، با آنچه خودش در زمان مشاهده محل واقعه مدارک فزیکی و عینی و سایر معلومات به دست آمده مقایسه نماید. در ارزیابی سعی شود تا یک تصویر روشنی از موضوع مورد بحث ارایه گردد. حقایقی که با معلومات حاصله از سایر منابع در تناقض قرار دارد می بایست از طریق استجواب یا استنطاق حل گردد. با عنایت به مباحث فوق، بر اساس آنچه که در مباحث قبلی تذکر داده شد؛ نکات اساسی مورد توجه مستنطق شامل موارد ذیل است:

- سعی شود تا مظنون و متهم قبل از انجام استنطاق و رسیدن به نتیجه کلی به محلات سلب آزادی گسیل نگردد.
- چون سیستم پیشبرد تحقیق در کشور ما سیستم مختلط است از این رو سعی شود تا استنطاق بدون حضور دیگران علی الخصوص جدا از سایر مظنونین و متهمین و حتی متضرر انجام شود. این مساله از دو نقطه نظر اهمیت دارد؛ یکی اینکه متهم مطمئن می گردد که حرف های او از طرف دیگران شنیده نمی شود و همچنان سایر اشخاصیکه مظنون به ارتکاب جرم اند پی نخواهد برد که چه مطالبی افشا شده است. البته به غیر از مواردیکه نیاز به مقابله شد احساس گردد.
- سعی شود استنطاق از مظنونین و متهمین هرچه زودتر انجام پذیرد؛ زیرا اگر زمان بیشتر بگذرد ممکن است مرتکب جزئیات قضیه را فراموش کند یا پاسخ های گمراه کننده نزد خود طرح و به مستنطق بدهد. از سوی دیگر تجربه نشان داده که بهترین جواب ها وقتی ارایه می گردد که بدون مشورت با دیگران باشد صادقانه ترین اقرارها در همان مرحله اولیه استنطاق صورت می گیرد.
- هرگاه متهم در جریان استنطاق اعتراف نمود، به وی فرصت داده شود تا کلیه جزئیات را شرح دهد؛ به دلیل اینکه وی بعد از اعتراف فرصت انکار را نداشته باشد. زیرا در برخی از موارد مشاهده شده است که شخص به منظور مساعدت به یکی از اعضای خورد سن فامیل، که مرتکب جرم شده است اعتراف به جرم می نماید یا در جرایم ناموسی که پای زنی در میان باشد و اعضای فامیل نمی خواهند پای زن خانواده به تحقیق کشانیده شود این چنین اعترافات انجام می دهند.

- از ارایه سوالاتی که ذهن مظنون و متهم را مغشوش سازد یا ایشان را به اشتباه اندازد و موضوعی را به فکر کس اندازد جلوگیری گردد.^{۱۰}

فعالیت شماره (۱۰) / سوال مباحثی

یادداشت برای استاد: قبل از اینکه استاد به درس شروع نماید از اشتراک کنندگان پرسیده شود تا اصطلاحات مظنون و متهم را به روش و کلمات خویش تعریف نمایند. و همچنین بیان نمایند که آیا مفهوم مظنون و متهمی که قبلاً در قانون اجراءات جزایی موقت تعریف شده با تعریف قانون اجراءات جزایی فعلی تفاوت دارد یا خیر؟ و همچنین بیان نمایند که چگونه مشخص می‌سازند که شخص مظنون است یا متهم؟

پاسخ:

مظنون، شخصی است که به اساس سؤظن به نسبت ارتکاب جرم تحت اشتباه قرار گرفته یا اینکه قبل از نسبت دادن اتهام به وی در مورد او تدابیر احتیاطی اتخاذ شده باشد (بند ۱۱ ماده ۴ قانون اجراءات جزایی)

متهم: شخصی است که بنابر ارزیابی دلایل اثبات جمع آوری شده هنگام تحقیق، بحیث مرتکب جرم تشخیص و اتهام بروی وارد گردیده باشد (بند ۱۳ ماده ۴ قانون اجراءات جزایی)

قابل یادآوری است که استجواب مظنون یا متهم کار دشواری است و ایجاب دقت و ارزیابی را می‌نماید. بدیهی است که مظنون یا متهم اقرار و اعتراف می‌نمایند. اما این نکته را باید توجه داشت که ممکن است در برخی از موارد اشخاصی که در جرم دخیل نبوده نیز به‌طور اشتباهی تحت تعقیب قرار گیرند. اجراءاتیکه در این خصوص به‌طور منظم و اصولی تدوین و تطبیق می‌گردد به‌طور مستقیم در کشف و دست‌یابی به حقایق نقش اساسی دارد. زیرا در ابتدا مامور موظف هیچگونه معلوماتی نسبت به قضیه ندارد و اگر اطلاعاتی هم داشته باشد ممکن است ناقص بوده و مکمل نباشد در این صورت برای روشن شدن و نایل شدن به اصل حقیقت از میتود استنطاق استفاده می‌شود، به‌خاطر باید داشت که چنان سیستم معین و طبیعی تخنیکی استنطاق که در هر حالت قابل تطبیق باشد میسر و در دسترس نمی‌باشد. و از سوی دیگر نمی‌توان از ظن و گمان در هر مورد نیز استفاده نمود.

اگر به منظور دست‌یابی به حقیقت از فریب یا نیرنگ استفاده نماییم؛ در این صورت چنین روشی به‌طور کامل در مغایرت با قانون اجراءات جزایی می‌باشد. چرا که فقره اول ماده ۲۲ قانون اجراءات جزایی در این رابطه صراحت دارد که «مامور ضبط قضائی، شارنوالی و محکمه در هیچ حالت اجازه ندارند، خود یا از طریق شخص

۱۰. محمد عظیم فاریابی، مبانی روش‌های کشف و تحقیق، انتشارات؛ سعید، صص ۱۷۹-۱۸۰.

دیگر با رفتار سوء، استعمال مواد مخدر، شکنجه، اکراه، خواب مقنطیسی، تهدید و تخویف یا وعده دادن به منفعتی، مظنون یا متهم را به اظهار یا اقرار وادار نمایند.»

اصولاً هدف اصلی و اساسی استنتاج کشف حقیقت است و وظیفه اصلی مستنطق این است که در راستای تحقق این هدف، برنامه و پلان مشخص مطابق با قواعد و اصول اجراءات جزایی داشته باشد. زیرا استنتاج یکی از مباحث دلچسب تحقیقات جنایی است که برای تحقیق کننده جنایی فرایند خاص خود را دارد و حتی می توان گفت که مشکل ترین وظیفه در روند تحقیقاتی بوده که بدون شک مستلزم فهم و دانش عمیق و همه جانبه، صبر و حوصله و اهلیت خاص آنها می باشد.

مستنطق در هر استنتاج در قدم اول، برای کشف حقیقت و اخذ اعتراف به پرسش و پاسخ می پردازد ولی لازم است که پرسش و پاسخ موقعی صورت گیرد تا یقین کامل داشته باشیم که فاعل اصلی فعل در مقابل ما قرار دارد و برای اخذ اعتراف موردی دارد و اقرار واقعی کشفیات را مجسم می نماید نه اینکه شخص اعتراف کاذب و غرض آمیز را نموده باشد که مسیر تحقیق را منحرف و سبب ضیاع وقت و از بین رفتن دلایل جرمی گردد.

شرط موفقیت تحقیق کننده جنایی، داشتن تمایل به تجارب مسلکی، انرژی و علاقمندی به فعالیت و وظیفوی است؛ برعکس، مشکلات زندگی، مریضی های جسمانی و غیره عواملی است که احتمالاً وی را خسته ساخته و میل ذاتی او را در اجراءات وظیفوی کمتر می سازد.

همچنان موجودیت اختلاف نظر بین همکاران و عمل غیر عادلانه، دلچسپی کاری را میان موظفین در امورات آنها تقلیل می بخشد، از این جهت وظیفه هر یک از منسوبین موظف به خصوص آمرین ادارات است که نه تنها در اكمال امور تخنیکی با او اهتمام ورزند بلکه لازم است در داخل چوکات معینه، فضای همکاری و هماهنگی را به موظفین مساعد فراهم نماید.

در این راستا خطرناک ترین دیدگاه که موجب عدم موفقیت در امور می شود عبارت از تحمیل کاری است که فراتر از حوصله و قدرت افراد باشد و به اجرای آن توظیف ساخته شده باشد که متاسفانه امروز در اکثر ادارات، تعقیب اعمال جرمی با این نقیصه مواجه اند. که البته به طور مستقیم به کردار و گفتار موظفین استنتاج نیز تاثیر بارز دارد.

قابل ذکر است که وضعیت ظاهری، منطق، آواز، حرکت، لباس و طرز کلام محقق / مستنطق، مهم است چرا که ظاهر تاثیر و پیام محسوسی را به طرف مقابل منتقل می نماید. و از طرف دیگر بر خورد ظاهری مامور موظف (مستنطق) است که مورد قضاوت مظنون قرار می گیرد.

لازم است مستنطق از اوضاع و احوال خود واقف باشد زیرا در صورتیکه به این نکته توجه نشود ممکن نیست که دانسته شود تحقیق کننده بالذات در استنتاج خود وارد، صادق، راستکار و مسلکی است یا نواقص و معیایبی دارد.

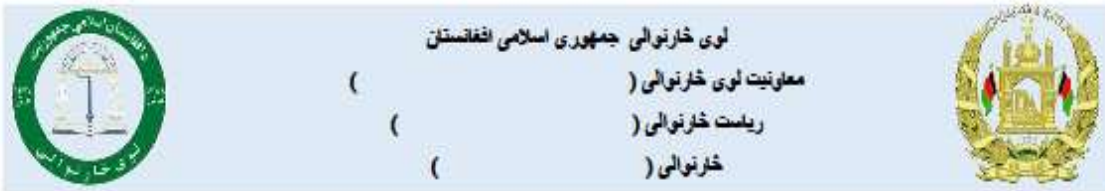
یکی دیگر از موضوعاتی که در استنتاج تاثیر بارز دارد عبارت از داشتن وسعت معلومات عمومی است زیرا در هر ساحه از ساحات زندگی که با مسایل روبرو می شود بایست زرنگی را اساس کار قرار دهد، یا به عبارت

دیگر روی یک خط منطقی حرکت نمایند، در فرایند استنطاق هدف پرسش‌ها نزدش روشن باشد، حقیقت و صداقت و ایمانداری خود را با پول و تحفه‌های وعده شده نفروشد. و باید در اجرای استنطاق علاقمندی مسلکی داشته و از نقطه نظر تفکر و اعصاب بر شخصیکه طرف استنطاق واقع می‌شود مسلط باشد. و یا استفاده از راست کاری خویش اعتماد شخص مذکور را جلب نماید.

با توجه به نوع جرم، روش مد نظر در استنطاق نیز متفاوت است. البته در موارد مختلف از همدیگر تفاوت دارد زیرا سویه شخص مورد استنطاق و ادله جمع‌آوری شده در آن مورد نقش مهم دارد و از طرف دیگر روش‌های استنطاق نظر به سن، جنس، مذهب عقیده سیاسی، تحصیلات و مقام اجتماعی فرق می‌نماید.

اینکه تحقیق به شیوه استجواب و استنطاق صورت می‌گیرد و خارنوال مکلف است در اولین برخورد با مظنون، هویت وی را تثبیت و ارتکاب عمل جرمی را که به وی نسبت داده شده ابلاغ و بعد از آگاهی وی نسبت به حق داشتن وکیل مدافع اظهارات وی را بشنود.

بعداً خارنوال به منظور تثبیت دلایل مؤثر جمع‌آوری شده، اولین کاری که می‌نماید استنطاق از متهم می‌باشد و تحقیق در جرایم جنحه و جنایت یک امر حتمی است و هدف آن دستیابی به حقایق قضیه، یقین بر وقوع جرم و شناسایی مرتکب آن می‌باشد. مستنطق مکلف است که در استنطاق تنها از وسایلی که قانوناً مجاز است استفاده به عمل آورد و در جریان استجواب و استنطاق باید دلایل به‌طور علی‌السویه جمع‌آوری گردد و خارنوال با در نظر داشت روحیه ماده ۸ قانون اجراءات جزایی مکلف است که قبل از آغاز تحقیق به مظنون یا متهم حقوق ایشان را برای شان تفهیم نماید که این حقوق در ماده هفتم قانون مذکور تسجیل شده است. این حقوق طی یک فورم مخصوص به مظنون یا متهم تفهیم می‌گردد که این فورم در صفحه بعدی قابل ملاحظه می‌باشد.

فورم (۵)

محضر تههیم حقوق مظنون متهم و مسؤل حق العید طبق هدایت مواد (۷ و ۸) قانون اجراء جزایی توسط مامورین ضابط قضایی، څارنوال و هیئت قضایی

محل:	تاریخ / / ۱۳۹
<p>() () () ولد () ولایت () شعا به مضمونیت ارتکاب عمل جرمی ()</p> <p>گرفتار / تحت باز پرس قرار داريد. طبق هدایت ماده (۷) قانون اجراء جزائی دارای حقوق ذیل میباشید :</p> <p>۱- دانستن جرم نسبت داده شده و مسبب توضیحات درمورد اتهام وارده و اجراء قضیه.</p> <p>۲- مضمونیت از گرفتاری یا توقیف خودسرانه و حق دریافت جبران خساره وارده مطابق احکام این قانون.</p> <p>۳- مضمونیت از توهین، تحقیر، تعذیب جسمی، روانی و هر گونه برخورد غیر انسانی .</p> <p>۴- دادن اطلاع به فاعیل یا اقارب وی حین گرفتاری از طرف مرجع گرفتار کننده.</p> <p>۵- اظهارمطالب و ارائه دلایل بصورت آزادانه.</p> <p>۶- ارائه اسناد، مدارک و شهود، استجواب از شهودی که علیه تو شهادت داده اند و حضور و استماع شهودی که به نفع تو شهادت می دهند.</p> <p>۷- استفاده از حق سکوت و امتناع از هر گونه اظهارات.</p> <p>۸- تعیین وکیل مدافع یا داشتن مساعد حقوقی مطابق احکام قانون.</p> <p>۹- اظهار نظر پیرامون اشیاء و مدارک ضبط شده.</p> <p>۱۰- داشتن ترجمان.</p> <p>۱۱- دسترسی به نقل اوراق مندرج نوسیه در محکمه ابتدائیه باستیناف ، اظهارات شهود و شرکای جرمی ، مدارک فزیک و مستند مربوط به قضیه، گزارشات طب عدلی، پیشنهاد و حکم انجام مراقبت مخفی ، انن تلمشی ، داشتن وقت کافی و امکانت جهت ترتیب دفاعیه مگر درحالاتیکه څارنوال موظف بنابر ملحوظات چون احتیاط جا خطر مواجهه ساختن شاهد ، اخلاص در پیروسة تحقیق، اخلاص در تعیین عدالت یا تقییر منفی بالای مدافع ملی ، بایشنهاد از محکمه منع این دسترسی گردد.</p> <p>۱۲- اعتراض بر اجراء مامور ضابط قضایی ، اهل خیره، څارنوالی و محکمه.</p> <p>۱۳- تقاضای جلسه استماعیه مبنی بر اصدار قرار در مورد قانونیت توقیف تو از محکمه نیصلاخ.</p> <p>۱۴- ارتباط کتبی یا شفاهی به صورت آزاد و محرم با نماینده قانونی خویش، طبق احکام قانون.</p> <p>۱۵- تعقیب عدلی بدون تأخیر ، مطابق احکام این قانون.</p> <p>۱۶- محاکمه به صورت عدلی، مطابق احکام این قانون.</p> <p>۱۷- حق حضور در جریان محاکمه.</p> <p>۱۸- اظهار کاتم اخیر در محکمه.</p> <p>۱۹- حق جرح شهود.</p> <p>۲۰- حق رد قضایی، څارنوال، وکیل مدافع و اهل خیره.</p> <p>موارد فوق به عنوان حقوق قانونی شما، با در نظر داشت هدایت ماده (۸) قانون اجراء جزائی برای نان تقیید گردید، از آگاهی خویش در زمینه استحضاری دهید .</p> <p>جواب:</p> <hr/> <hr/>	<p data-bbox="336 1740 528 1771">محل امضا و همت مظنون</p> <p data-bbox="1090 1740 1303 1771">محل امضای موظفین مربوط</p>

هرگاه حقوق مظنون و متهم برای وی ابلاغ گردید طبق ماده ۱۴۸ قانون اجراءات جزایی مستنطق از وی خواستار توضیحات می‌گردد و اظهارات وی را درج محضر اظهارات می‌نماید، که محضر مذکور در صفحه بعدی قابل ملاحظه می‌باشد.

قابل ذکر است که با روحیه مواد ۱۵۶ الی ۱۵۸ قانون اجراءات جزایی، شارنوال مکلف است، در آغاز تحقیق از متهم سوال کند که نقش خود را در ارتکاب عمل جرمی بیان نماید. در صورت اعتراف به ارتکاب رکن مادی جرم (مباشرت) یا بخشی از آن (مشارکت) یا فراهم آوری تسهیلات (معاونت) در زمینه از وی مطالبه می‌نماید که در خصوص چگونگی وقوع عمل جرمی توضیحات بیشتر ارایه نماید.

در جریان استجواب برای متهم فرصت داده می‌شود تا دلایل دفع اتهام از خود را اگر خواسته باشد، نیز بیان و حقایقی را که به نفع وی است، ابراز نماید.

همچنان اظهارات متهم، کلمه به کلمه در اوراق تحقیق درج می‌گردد. و قبل از ختم استنطاق به متهم ارایه و یا از طرف شخص مؤظف برایش خوانده می‌شود. در این صورت متهم حق دارد اظهارات درج شده را تایید یا رد و یا در آن تغییر وارد نماید. بعد از آن که اطمینان مظنون حاصل گردید موضوع درج اوراق تحقیق گردیده و امضاء یا نشان انگشت او یا نماینده قانونی وی در آن اخذ می‌گردد.

اما در صورتی که متهم توانایی درج وقایع را به صورت کتبی داشته باشد. این فرصت به وی داده می‌شود که خود تمام واقعه را به صورت جزء به جزء و کامل یادداشت نماید. در جریان تحریر واقعه توسط شخص مظنون یا متهم، استنطاق کننده متوجه وی می‌باشد، نه اینکه خود را با کارهای دیگر مصروف نماید. و اگر متهم قادر به خواندن و نوشتن نباشد و یا خود یا نماینده قانونی وی نخواسته باشند اظهارات مربوط را بنویسند، مستنطق موضوع را درج محضر می‌نماید و در اخیر نشان انگشت یا امضا آنها را اخذ می‌نماید. نمونه این فورم قرار ذیل قابل ملاحظه می‌باشد.

	لوی خارتوالی جمهوری اسلامی افغانستان معاونیت لوی خارتوالی () ریاست خارتوالی () خارتوالی ()	
فورم نمبر (۴)		

فورم اظهارات مطابق به مواد (۱۵۷ و ۱۵۸) قانون اجراء جزائی

	وظیفه پدر		اسم و تخلص
	برادر (اسم و وظیفه)		ولد
	کاکا (اسم و وظیفه)		ولادت
	ماما (اسم و وظیفه)		تاریخ تولد
	پسر کاکا (اسم و وظیفه)		سن یا عمر
	پسر ماما (اسم و وظیفه)		درجه تحصیل، محل و سال فراغت
	تعداد شامل		وظیفه فعلی و محل آن
	سابقه جرمی		وظیفه قبلی و محل آن
	نوع واقعه		حالت مدنی
	تاریخ و محل واقعه		عواید ماهوار
	تاریخ و محل اظهارات		سکونت اصلی (قریه/ناحیه، ولسوالی، ولایت)
	نمبر تذکره، صفحه و جلد		سکونت فعلی (قریه/ناحیه، ولسوالی، ولایت)
	محل امضاء یا نشان انگشت		۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰

شخصیکه شهرت اش در فوقی درج است به راستگویی توصیه شد.

نشان انگشت اظهارات دهنده:

فعالیت شماره (۱۱) / قضیه فرضی

الف. به اساس گفته های مالک یک دوکان و لیست فروشات آن، مبلغ ۵۰۰۰ افغانی مفقود گردیده است. آیا شما شخصی را که در داخل دوکان مسوول فروشات است، استنتاج می‌نمایید؟ آیا این شخص فوراً من حیث مظنون قضیه شناخته خواهد شد یا خیر؟

ب. حمید همسایه سعید هست، او به پولیس تماس گرفته و می‌گوید که موترش سرقت شده است. پولیس موتر را از خانه برادر حمید پیدا می‌نماید. آیا سعید مظنون هست یا خیر؟ آیا برادر سعید مظنون هست یا خیر؟

تفاوت ها و همسانی ها میان استنتاج مظنون/متهم و استجواب مظنون چیست؟

نکات کلیدی و تکمیلی پروسه استنتاج و استجواب شامل موارد ذیل می‌گردد :

- ا. استجواب کننده مکلف هست تا قبل از شروع استجواب، مظنون را از حقوق وی مطلع سازد.
- ب. ممکن است متهم/مظنون تمایلی برای صحبت کردن با پولیس نداشته باشد.
- ج. مظنون یا مدعی علیه ممکن است حقایق را نگوید.
- د. در هر دو حالت، هدف اصلی عبارت از استجواب شخص در رابطه با جرم می‌باشد.
- ه. در هر دو حالت یا پروسه، هدف اصلی عبارت از استجواب شخص در رابطه با قضیه می‌باشد.
- و. در هر دو پروسه، هدف اصلی عبارت از حصول معلومات مفید در رابطه با جرم می‌باشد.
- ز. ممکن است شاهد نیز نخواهد یا برای صحبت کردن با پولیس بی میلی نشان دهد.
- ح. ممکن است شاهد نیز حقیقت را نگوید.

در حقیقت استجواب به ملاقاتی اطلاق می‌گردد که در آن از فردی که احتمالاً دارای معلومات مرتبط به جرم است معلومات جمع آوری می‌گردد اما استنتاج به یک جلسه گفته می‌شود که در آن مامور تحقیق از شخص مظنون/متهم در رابطه به جرمی که ممکن این شخص مرتکب شده باشد استنتاج می‌نماید. چون استجواب و استنتاج برای مقاصد متفاوت استفاده می‌گردند باید از رویکردها و روشهای متفاوت در آن استفاده گردد.

در اجرای استجواب و استنتاج، روش یا شیوه خاص و ثابت وجود ندارد و اجرای نیکو و احسن آن به فن و مهارت خود مستنطق تعلق دارد اما در کل حقوق دانان یک سلسله تکنیک‌ها و روش‌هایی را پیشنهاد می‌نمایند که قرار ذیل مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

بند اول: تکنیک‌های استنطاق مظنون یا متهم:

مستنطق باید توجه داشته باشد که جهت موفقیت در اجرای استنطاق، باید از فنون و تکنیک‌های حرفه‌ای خود به طور صحیح استفاده نماید. بنابراین یک پلان واضح برای یک استنطاق موفق با چهار مرحله می‌تواند یک روش مؤثر و قابل قبول باشد. که در اوراق بعدی در عنوان پلان استجواب و استنطاق مورد مطالعه قرار خواهد گرفته شد.

قابل ذکر است که مظنون یا متهم باید قبل از استنطاق از حقوق خویش که در ماده ۷ قانون اجراءات جزایی ذکر گردیده بالخصوص از حق سکوت که در ماده ۱۵۰ همین قانون بر آن پافشاری گردیده است، مطلع شود، این ماده تصریح دارد که شخص متهم می‌تواند در پاسخ دادن به سواها سکوت اختیار نماید. قابل توجه است که این سکوت من حیث اظهار یا بیان خاص، قلمداد نمی‌گردد.

قانون اجراءات جزایی، حصول اظهارات و اقرار را با استفاده از تطمیع، تهدید، تخویف و اکراه منع نموده است و به‌علاوه حصول معلومات و اظهارات را هنگام شب اجازه نمی‌دهد مگر به اینکه جرم مشهود باشد یا ترس از بین رفتن شواهد و مدارک وجود داشته باشد و یا اینکه تخلف، جنایت یا جنجه استمراری باشد.^{۱۱}

فعالیت شماره (۱۲)

در صورتیکه یک متهم به چندین جرم مظنون یا متهم باشد و یا در یک قضیه چندین نفر مظنون وجود داشته باشد، خارنوال چه طرزالعملی را باید در پیش بگیرد؟ و چگونه باید از آنها استجواب نماید؟

پاسخ احتمالی:

قانون اجراءات جزایی در مواد ۱۵۳ و ۱۵۴ به این سوال پاسخ داده است. این قانون حالاتی را که یک مظنون در آن چندین جرم را انجام داده باشد از حالاتی که در یک قضیه چندین نفر عین جرم را انجام داده باشند، ازهم تفکیک نموده است. در حالت اول ماده ۱۵۴ دو فرضیه را تصریح نموده، اول اینکه اگر مظنون چندین جرم را با انگیزه واحد مرتکب شده باشد. به‌طور مثال یک شخص تفنگی را سرقت می‌نماید و با استفاده از آن دشمن خویش را بقتل می‌رساند، تمام قضایای منسوب به وی درحالیکه به منظور واحد انجام شده باشد، صرف‌نظر از محل ارتکاب از طرف خارنوالی که شدیدترین جرم در حوزه صلاحیت وی ارتکاب گردیده، مورد تحقیق قرار می‌گیرد. در صورتی که قضایای جرمی با هم مرتبط نباشد، خارنوالی همان حوزه مکلف است هر قضیه را طور جداگانه تفکیک و تحقیق نماید.

در باره حالت دوم که گفته شد اگر در قضیه واحد چندین نفر مظنون عین جرم را مرتکب شده باشند، به‌طور مثال سه نفر یک زن را اختطاف نموده و بر وی تجاوز نموده باشد، از هر یک طور جداگانه تحقیق صورت می‌گیرد و نقش هریک در ایجاد حادثه، مشخص گردیده و برای هر یک در محدوده معاونت و شرکت وی

^{۱۱} ماده ۱۵۱ قانون اجراءات جزائی جدید.

مسئولیت متوجه می‌گردد و تازمانیکه تحقیق از آنها تکمیل نگردیده است، شارنوال از تماس آنها با همدیگر ممانعت به عمل می‌آورد که در این مورد ماده ۱۵۳ قانون اجراءات جزایی چنین صراحت دارد: «هرگاه در قضیه واحد، چند نفر متهم باشند، ازهریک طور جداگانه تحقیق صورت می‌گیرد و نقش هریک در ایجاد حادثه، مشخص گردیده و برای هریک درمحدودهٔ معاونت و شرکت وی مسئولیت متوجه می‌گردد و تازمانیکه تحقیق از آنها تکمیل نگردیده است، شارنوال از تماس آنها با همدیگر ممانعت بعمل می‌آورد.»

بند دوم: پلان استجواب و استنطاق:

برای اینکه استنطاق درست و موفق انجام شود لازم است که مستنطق برای استنطاق و استجواب پلان خود را از قبل تهیه نماید. که در اجرای آن می‌توان از دو روش متفاوت (روش اول در سه مرحله و روش دوم در چهار مرحله) ذیل استفاده نمود.

روش اول: سه مرحله‌ای

در این روش از سه مرحله (مصاحبه آزاد، بازجویی ابتدایی و بازجویی اصلی) استفاده می‌گردد.

الف: مصاحبه آزاد

قبل از استنطاق، باید نوعی گفت و شنود کاملاً عادی و ابتدایی بین مستنطق و استنطاق شونده صورت گیرد. به طور که ایجاد این فضا باعث برانگیخته شده فضای اعتماد گردد؛ به عقیده بنیانگذار روان شناسی قضایی « هانس گروس»: «بازجویی در جو سرشار از اعتماد باید انجام شود. فضای بدگمانی، ترس و دلهره موجب انحراف تحقیقات خواهد شد. این اطلاعات باید به عنوان مقدمه مورد استفاده بعدی قرار گیرد.»^{۱۲}

ب: بازجویی ابتدایی

بهترین روش در این قسمت این است که در ابتدا از متهم خواسته شود تا با قلم خود تمام وقایع را یادداشت نماید. بعد از اخذ این اظهارات می‌توان از روش‌های دیگر استفاده نمود. نحوه نگارش و خط افراد بیانگر بسیاری از ویژگی‌های عاطفی و روانی آنها است؛ متهم در هنگام نوشتن به بسیاری از جنبه‌های رفتار تحقق یافته می‌اندیشد، این اندیشه‌ها و ملاحظات برای مستنطق که از مهارت روانشناسی برخوردار است، می‌تواند در کشف حقیقت کمک شایانی باشد. در نوشتن نیز سعی گردد که از سوال و جواب پرهیز گردد، عبارت دیگر فرصت کافی در اختیار متهم قرار داده شود تا خود تمام جریان را بنویسد.

^{۱۲} - نجفی توانا، علی، استنطاق متهم در پرتو اصول حقوقی و علمی، مجله کانون وکلا، ص ۵۲

ج: بازجویی اصلی

بعد از مطالعه اظهارات ابتدایی، سولاتی طرح گردد که موجب تحریک فرد به راستگویی گردد. در این مرحله حالات غیر عادی ممکن تبارز نماید، تمام سولات، پاسخها و حالات باید یادداشت برداری گردد. سپس سولات موثر و مربوط به قضیه تحقق یافته، مطرح گردد. در این مرحله می توان سولات را به صورت سریع مطرح نمود تا مجال آماده سازی پاسخها از متهم گرفته شود. چرا که ممکن است وی پاسخهای ساختگی را طرح نماید.

روش دوم: چهار مرحله ای

علاوه بر روش سه مرحله ای فوق، روش چهار مرحله ای نیز جهت استنطاق از مظنون و متهم وجود دارد که شامل مراحل ذیر می گردد.

مرحله اول:

در ابتدا مستنطق باید مظنون را به طور مستقیم با حقایق مرتبط به قضیه مواجه سازد و وی را به اشتراک در آن متهم سازد، به طور عموم مظنونین از این نوع اتهامات انکار می نمایند.

مرحله دوم:

بعد از این مرحله، مستنطق جهت توقف و خنثی سازی انکار مظنون تلاش می نماید. در جریان استنطاق مستنطق باید برای خنثی سازی انکار مکرر مظنون تلاش نماید. اگر این کار را انجام ندهد، اعتقادات مظنونین جهت انکار از ارتکاب یا اشتراک در جرم افزایش می یابد. یک روش مؤثر جهت خنثی سازی انکار مظنونین از اشتراک در جرم این است که مستنطق نقش مظنون در جرم را به گونه مکرر ذکر نماید. با تکرار نمودن اشتراک مظنون در جرم، مستنطق می تواند کنترل خوبی بالای پروسه استنطاق داشته باشد. در این مرحله، مظنون ممکن است انکار نمودن را توقف دهد و جهت معذرت خواستن تلاش نماید و یا هم توجه دیگری را برای عمل خویش فراهم سازد. این تغییر مبحث، جرأت بیشتری را برای مستنطق می دهد چون این کار پیشرفت پروسه استنطاق را نشان می دهد.

مرحله سوم:

در مرحله سوم، مستنطق دلیل و هدف اصلی استنطاق را برای مظنون توضیح میدارد. اگر مظنون بازهم انکار کرد، مستنطق وی را متوقف نموده و شواهد اضافی را فراهم می نماید. تمرکز اصلی بالای استدلال به عنوان اساس استنطاق از تجربه، ملاحظات و دانش شخصی مستنطق سرچشمه می گیرد. بعضی از این روشها به عنوان هدف اصلی تمرکز در تمام جهان استفاده می شوند اما بعضی از آنها در جرایم مشخصی استفاده می شود. بعضی از روشهای دیگری وجود دارد که از روی آن به نظر می رسد که کدام ارتباطی همراه با حادثه ندارد. هر

روش تمرکز بالای هدف اصلی، تاثیر روانی قابل ملاحظه بالای مظنون دارد. تمرکز بالای اهداف مظنون را قانع می‌سازد تا حقایق را بدون در نظر داشت نتیجه یا عواقب استنتاج بگوید.

مرحله چهارم:

بالاخره زمانیکه پروسه استنتاج به مرحله‌ای می‌رسد که مظنون جهت اظهار حقایق میل نشان می‌دهد اما هنوز هم تلاش بیشتری نیاز هست تا حقایق را بگوید، مستنطق می‌تواند در این مرحله از سوالات بسته یا سوالات معادل آن استفاده نماید. این نوع سوالات (که تاثیر مستقیم بالای حیثیت یا شخصیت ندارد) به مظنون اجازه می‌دهد تا بدون اینکه به شخصیت یا حیثیت وی صدمه برسد، اعتراف نماید. سوالات ذیل عبارت از سوالات معادل هستند:

آیا جهت ارتکاب این جرم برنامه ریزی نموده بودید یا اینکه با انگیزه ناگهانی آنرا مرتکب شدید؟

آیا شما به خاطر اعتیاد خود سرقت نمودید یا به خاطر کمک کردن به فامیل خویش؟

هرنوع پاسخ مثبت به این نوع سوالها، اشتراک یا ذیدخل بودن مظنون را در جرم آشکار می‌سازد.

استفاده از این نوع پلان‌ها یا برنامه‌ها یک فرصت را برای مستنطق مهیا می‌سازد تا معلومات لازمه را بدست آورده و پروسه های لازم تامین عدالت را تضمین نماید.

زمانیکه معلومات درباره قضیه ارایه شدند، شخص مسؤل استنتاج درباره یک راه حل خوب فکر خواهد کرد، وی باید سوالات مهم ابتدایی را پرسان نماید، به طور مثال، روش‌های احتمالی که در ارتکاب جرم استفاده شده است، مظنون یا مظنونین احتمالی، احتمال موجودیت راپور اشتباه در مورد فرد یا افرادی که در ارتکاب جرم شرکت داشته اند.

باید توجه داشت که، طرز برخورد و افکار مظنون/متهم خلاف رفتار و افکار مستنطق می‌باشد، بنابراین زمانیکه یک مستنطق در حال استنتاج هست باید از منظر مظنون/متهم در رابطه با جرم و تجارب زندگی صحبت نماید تا بتواند به مسایلی دست یابد که استنتاج، موفقانه انجام شود. خصوصیات انواع مختلف انسان‌ها باید مدنظر گرفته شود، که این ویژه‌گی‌ها یا خصوصیات انسانی شامل جنسیت، فرهنگ، ارزشها، وضعیت اقتصادی، ضروریات و مقاصد شخصی می‌باشد، در صورتیکه مستنطق این اختلافات را شناسایی نماید، پروسه استنتاج می‌تواند بسیار مؤثر واقع گردد.

فعالیت شماره (۱۳) / قضیه فرضی

به طور مثال اگر مالک یک فروشگاه درباره سارق که از سیف / صندوق فروشگاه وی پول را سرقت نموده راپور دهد، احتمالات ذیل باید مدنظر گرفته شود: از اشتراک کنندگان سوال گردد که، کدام سوالها را آنها باید سوال نمایند.

سوالات:

- آیا کدام شواهد و مدارک وجود دارد که مشخص کننده ورود غیر قانونی و با استفاده از زور به داخل فروشگاه باشد؟

- آیا سیف یا صندوق قبل از وقوع حادثه قفل بوده یا خیر؟

- چه کسی در باره سیف آگاهی و به آن دسترسی داشته؟

- آیا کدام اسنادی یا اوراق که حاوی معلومات درباره سیف باشد، در محل واقعه که برای کارمندان دیگر هم قابل دید باشد، وجود دارد یا خیر؟

- آیا کدام دلیل وجود دارد که نشان دهد مدیر فروشگاه یا مالک آن از سیف پول گرفته باشند؟

- آیا دروازه فروشگاه در شب همان واقعه قفل بوده یا خیر؟

- آیا کدام مشتری و یا شخص دیگری خود را برای چند ساعت در فروشگاه مخفی نموده است؟

- آیا احتمال این وجود دارد که یکی از کارمندان فروشگاه این سرقت را برنامه ریزی نموده و به سارقین کمک نموده باشد؟

آیا امکان دارد که یکی از کارمندان داخلی فروشگاه، پول را قبل از قفل شدن سیف سرقت نموده باشد؟

آیا پول به طور تصادفی از داخل سیف کشیده نشده است؟

بند سوم: ارزیابی انگیزه های ممکن:

معمولا انگیزه ها در سه بخش یا کتگوری بررسی و مطالعه می گردند: نیازمندی یا ضروریات، حریص بودن و قدرت یا اقتدار. انگیزه های ضروریات و حرص در قضایای سرقت به طور اساسی مشهود می باشد، مردم ممکن است این جرم را به خاطر نیازمندی های مالی یا حرص شان برای بدست آوردن ثروت بیشتر و مقام بهتر مرتکب شوند.

در سرقتی که فقر یا نیازمندی انگیزه ارتکاب آن باشد، سرقت هرچیزیکه سارق قادر به سرقت آن باشد، امکان دارد به طور مثال (سرقت کردن ۵۰۰ دالر از ۲۰۰۰ دالر موجود داخل سیف میز). در این نوع سرقت معمولا سارق هنگام ادای شهادت توسط شهود مضطرب و نگران می باشد.

در سرقت هایی که حرص انگیزه ارتکاب جرم است: سرقت هرچیزی که قابل دید باشد امکان دارد، در چنین سرقت هایی چندین شریک جرم در ارتکاب جرم اشتراک می نمایند و سارقین دارای مهارت های خاص بوده که

متضرر به آسانی به آن پی برده نمی‌تواند. جرایمی که در آن اقتدارکاذب، انگیزه ارتکاب جرم می‌باشد شامل جرایم اخلاقی، آزار و اذیت جنسی، ضرب و جرح، قتل عمد، حریق عمدی و رساندن خسارات مالی و غیره می‌باشد.

بند چهارم: طرح یک پلان مؤثر

- ۱- پلانی که به منظور دریافت حالت حقیقی یک قضیه جنایی به اساس این ویا آن فرضیه مطرح می‌گردد. به صورت واضح توضیح داده شود. که چه نوع فرایند تحقیقاتی از قبیل (استنطاق، تلاشی، مشاهده، تمثیل دوباره محل واقعه و سایر تجربه‌ها) صورت گیرد.
- ۲- در پلان باید اجراءات مستنطق (موظف کشف) به صورت واضح تشریح گردد که موظف کشف به منظور روشن شدن حقایق چه چیز در نظر دارد. از شهود چه وقت و در کجا استنطاق نماید و چه نوع سوالات را با وی مطرح سازد؟ با اهل خبره چه نوع سوالات معلوماتی را مطرح نماید و چه چیز مطالبه نماید؟ در هنگام مقابله شد کدام نقاط را در نظر گیرد، از شهود چه وقت و در کجا استنطاق نماید و چه نوع سوالات را متوجه آنها سازد؟
- خلاصه آنچه مستنطق (موظف کشف) در نظر دارد پیرامون کشف یک قضیه اجراءات نماید باید در پلان گنجانیده شود.
- ۳- زمانیکه مستنطق پلان کاری خویش را طرح ریزی می‌نماید با در نظر داشت حالات خاص یک قضیه جنایی باید مشخص نماید که کدام عملیه تحقیقاتی را مقدم و کدام یک را مؤخر انجام دهد.
- ۴- معین ساختن وقت و تاریخ و آغاز اجرای عملیه تحقیقاتی در پلان بدین مفهوم است که مستنطق به منظور پیشبرد عملیه تحقیقاتی تصمیم اتخاذ نماید که تلاشی باید به کدام وقت آغاز گردد و یا از کدام اشخاص چه زمانی استنطاق صورت گیرد؟
- ۵- انتخاب محل اجرای فرایند تحقیقاتی نیز باید در پلان گنجانیده شود، در بعضی حالات چنان اتفاق می‌افتد که علاوه بر محل واقعه سایر محلات نیز مورد بازرسی و مشاهده قرار می‌گیرد به همین لحاظ باید در پلان محل پیشبرد عملیه تحقیقاتی تذکر و پیشبینی گردد.
- ۶- مشخص نمودن تعداد اشتراک کننده‌گان مسئله مهم و اساسی در اجرای عملیه تحقیقاتی تلقی می‌شود و باید در پلان گنجانیده شود که کدام اشخاص به منظور پیشبرد کدام وظیفه گمارده شوند. و همچنان از جمله اشخاص اهل خبره کدام یک (داکتر طب عدلی، شاهد، متضرر، و سایر اشخاص متخصص) در عملیه تحقیقاتی باید اشتراک نمایند. قابل توجه است در مواردی که چند نفر مرتکب جرم شده است، در صورت امکان از همه آنها در زمانی مقارن و در یک محل ممکن به صورت جداگانه تحقیق صورت گیرد.^{۱۳}

۷- در پلان طرز و نوع استفاده از وسایل تخنیکی که در پیشبرد عملیه از آن استفاده می‌گردد، باید مشخص شده باشد.

۸- اسناد، مدارک و سایر موادی که به منظور پیشبرد عملیات لازم می‌افتد نیز در پلان پیش‌بینی گردد.

۹- طرح و پیش‌بینی وظایف پیشبرد عملیه تحقیقاتی به منظور کشف جرایم به اساس کرکتر مجرمین و تشخیص اسلوب جرمی و کوردینه نمودن آنها در پلان از اهمیت خاص برخوردار است. از این رو مستنطق حین ترتیب پلان نکات فوق الذکر را باید همواره در نظر داشته باشد.^{۱۴}

بند پنجم: مرتب نمودن پلان تحقیقاتی

یکی از اهداف اساسی بررسی جرایم همانا قانونی بودن اجراءات موظف کشف جرم است تا باشد به اساس معیارهای قانونی به حقایق نایل آمده و اوراق مرتبه بعد از تحقیقات ابتدائی محول مراجع عدلی و قانونی گردد در این اجراءات حقوق مدار بودن اجراءات ارگانهای عدلی قضائی و پولیس شرط حتمی تلقی می‌گردد. به منظور عملی نمودن این وظایف حساس لازم دیده می‌شود تا موظفین مسئول در قدم نخست قدرت توانایی طرح ایجاد فرضیه‌های مختلف را دارا باشد تا به اساس آن عملیات‌های تحقیقاتی را سازماندهی نماید. که البته بدون داشتن یک پلان منظم رهبری یک عملیه تحقیقاتی که توسط موظف کشف را اندازی می‌شود دارای مؤثریت نبوده و نتایج مثمر ثمر نخواهد داشت.

زمانی که از برنامه‌ریزی نمودن امور حرفی به میان می‌آید سوالی که در ذهن ما خطور می‌نماید این است که چه مواردی در پلان باید گنجانیده شود و کدام امور به منظور پیشبرد عملیه تحقیقات جنایی است، که متضمن کشف سریع و مکمل یک قضیه جنایی است، هدف برنامه‌ریزی نمودن در آن نهفته است تا در ابتدا فرضیه‌های ارایه شده در یک قضیه جنایی و حالت آنها به صورت دقیق پیهم مطابق پلان مطروحه مورد آزمایش قرار گرفته بتواند.^{۱۵}

بند ششم: مثمریت تحقیق جرایم با پلان

تهیه و ترتیب پلان کاری توسط مستنطق و تعامل آن باید حیثیت رهنما کننده را هم به خود مستنطق و هم به سایرین داشته باشد و در قسمت ترتیب پلان باید پرنسیپ‌های آتی در نظر گرفته شود:

☒ استفاده گسترده از تجارب عملی متخصصین و رهنمایی‌های علمی آنان. مستنطق موظف که در

قسمت تهیه و ترتیب پلان کاری بالای یک قضیه جنایی کار می‌نماید باید با در نظر داشت دانش

و اساسات مسلکی که در طول سالیان متمادی در اثر تجارب متخصصین اهل مسلک جمع‌آوری

شده در قسمت کشف و تحقیق قضایا از آن به صورت مستقیم و یا غیر مستقیم استفاده نماید.

^{۱۴} . محمد غظیم، فاریابی، روش‌های کشف و تحقیق جرایم، سعید، ۱۳۹۷، صص ۱۵۰-۱۵۱.

^{۱۵} . همان، ص ۱۵۱.

⊠. پرنسیپ های انفرادی (منحصر به فرد مستنطق و قضیه خاص): هر قضیه جنایی از خود دارای خصوصیات جداگانه می باشد که در پلان مرتبه خصوصیات ذاتی جرم مورد بحث قرار می گیرد. به منظور تهیه و ترتیب پلان باید مستنطق از خود نیز ابتکارات خلاقانه به خرج دهد تا از بروز هر نوع سهو و مغالطه جلوگیری گردید باشد. تقلید از پلان نمونه و استفاده از آن در سایر جرایم مناسب نیست بلکه بهتر است از توصیه ها و رهنمایی های علمی قبول شده استفاده به عمل آید.

⊠. پرنسیپ دینامیک یا (متحرک بودن): پلان بررسی باید دارای خصوصیات انحنایی بوده و قابلیت بسیج نمودن را دارا باشد هرگاه پلان مرتبه در آغاز کار بررسی منتج به نتیجه نگردد و آنچه که به منظور آن پلان مطرح شده بدست نیاید طبیعی است که یک پلان موفق نبوده. بعضی اوقات پلان حتی اگر بسیار دقیق هم طرح ریزی شده باشد ولی ممکن است نتیجه مطلوب به دست نیاید، در چنین حالاتی باید یأس را به خود راه ندهیم، گاهی اوقات ایجاب می نماید در کنار پلان اصلی پلان های فرعی (احتیاطی، اضافی) نیز مطرح شود تا در صورت نتیجه ندادن پلان اصلی از پلان فرعی استفاده شود. به این طریق پرنسیپ متحرک بودن یک پلان این معنی را افاده می نماید تا بدون وقفه به منظور عملی ساختن، مکمل ساختن بدون قید و شرط حالت و وضعیت تحقیق طرح شود.

عموماً پلان پیشبرد تحقیق یک قضیه جنایی بعد از بررسی محل واقعه و سپردن آن غرض پیشبرد پروسه کشف آغاز می گردد. مستنطق به منظور انکشاف بهتر و مؤثر پروسه کشف فرضیه هایی را پیش بینی و غرض آزمایش قرار دادن آن پلان ها را مرتب ساخته و آنها را ارزش گذاری می نماید. این فرضیه ها حالاتی را معین ساخته و به رویت جمع آوری اسناد منبع کشف حقیقت تلقی می گردد و این حالات را می توان به چند گروه تقسیم نمود.

گروه (الف): این گروه مرتبط می گردد به عنصر قانونی رفتار صورت گرفته، بعبارت دیگر مراد این است که آیا رفتار صورت گرفته در قانون بعنوان رفتار مجرمانه شناخته شده است یا خیر؟

گروه (ب): گروه (ب) ارتباط به اندازه قصور فاعل، علت و انگیزه جرمی وی دارد؛ که البته اندازه قصور علت و انگیزه عمل جرمی وی را زمانی می توانیم معین سازیم که واقعاً عمل جرمی به وقوع پیوسته و دارای عناصر متشکله جرم باشد.

گروه (ج): گروه (ج) ارتباط به میزان شدت رفتار مجرمانه از جهت خفیف و شدید بودن دارد.

گروه (د): گروه (د) ارتباط می‌گیرد به اندازه و مقیاس خساره وارده به مجنی‌علیه دارد که در پلان باید اندازه آن مشخص گردد. وهمچنان اسلوب و روشی که فاعل حین اجرای عمل مجرمانه از آن استفاده نموده است.

گروه (ه) ارتباط به شخصیت مرتکب دارد.

برنامه‌ریزی در انجام تحقیقات امری ضروری به نظر می‌رسد به خصوص در کشف و تحقیقات قضایای سنگین یا جرایم سنگینی همانند، جرایم مواد مخدر، جرایم فساد اداری، جرایم علیه امنیت و یا نسل جدید جرایم علیه بشریت که در کد جزا جرم انگاری شده است.

هرگاه موضوع طرح پلان روی مسایل استنطاق مطرح می‌گردد، در گام نخست موضوعاتی از قبیل اینکه آیا جزئیات اطلاعات در ذهن مستنطق مورد توجه است یا خیر؟ - آیا متهم به امراض جسمی و روانی مبتلا است یا خیر؟ از متهم چه اطلاعاتی را باید کسب کرد تا خلا در تحقیق باقی نماند و موارد شبیه آن که در ذیل مهمترین آن مورد تاکید قرار می‌گیرد:

الف: وقت و محل استنطاق از قبل باید مشخص گردد. و البته چنانکه قبلا نیز مورد اشاره قرار گرفت محل و زمان مناسب باید مد نظر قرار گیرد. قابل ذکر است که محل استنطاق در روحیه مظنون یا متهم نقش موثری دارد.^{۱۶} محل نباید مثل محل‌های استنطاقی که در گذشته استفاده می‌شد، تاریک و مملو از وسایل شکنجه جهت ایجاد ترس در متهم باشد.

ب: در طرح سوالات، هدف استنطاق کننده از طرح سوالات مشخص باشد. هدف اساسی سوالات، نیز کشف حقیقت و روشن شدن نقش متهم در انجام یا تحقق رفتار مجرمانه صورت گرفته است. از این جهت نوع سوالات و ترتیب آنها، نه تنها زمینه امکان کشف حقیقت را هموار می‌سازد بلکه مانع جدی در منع گمراه شدن مستنطق توسط متهم است.^{۱۷}

ج: سوالات آزمایشی و کنترلی جهت ارزیابی صحت گفتار مظنون یا متهم باید مد نظر گرفته شده باشد.

همچنین سوالاتی که زوایای پنهان یا فراموش شده را نیز برملا می‌نماید، از قبل پیش بینی شده باشد. د: اسناد و مدارکی مادی و شواهدی که باید در جریان تحقیق جمع‌آوری گردد؛ از قبل باید مشخص شده باشد.

ه: علاوه بر موارد فوق، آمادگی جهت پلان منظم تلاشی محل واقعه و یا سایر محلات مد نظر، سنجیده

شده باشد. زیرا در جریان تحقیق ممکن است محلاتی افشا گردد که نیاز به تلاشی آن باشد.^{۱۸}

^{۱۶} - بوشهری، پیشین، ص ۱۳۱

^{۱۷} - خالقی، علی (۱۳۸۷)، آیین دادرسی کیفری، چاپ اول، تهران، شهر دانش، ص ۱۷۱

^{۱۸} . فارابی، پیشین، صص ۱۵۲-۱۵۳-۱۵۴

بند هفتم: ملاحظه رفتار و افعال مظنونین

متخصصین طبی، روانشناسان و متخصصین روانشناسی اهمیت ارزیابی رفتارهای انسانی را جهت تشخیص امراض آنان دانسته‌اند. این روش بر اساس اصلی بنیاد شده است که بیان می‌دارد، جهت افهام و تفهیم یا ارتباط برقرار کردن چندین مرحله وجود دارد. معنی واقعی کلمات فوق این است که از عواملی چون تردید در بحث، وضعیت و حرکات دستها و بدن و وضعیت چهره و دیگر فعالیت های بدن یک شخص می‌توان درک نمود که وی مرتکب جرمی شده است یا خیر. به عبارت دیگر، مثلاً شخص یک چیز را بیان می‌دارد اما حرکات بدن وی، وضعیت چهره وی و لحن وی چیزی دیگری را بیان می‌کند.

بند هشتم: استجواب مظنون پریشان و مضطرب

به‌طور عموم مضطرب شدن و پریشان شدن در جریان استجواب یک حالت معمول است اما مضطرب شدن و پریشان شدن بیش از حد، معمول نیست. در صورتیکه مظنون پریشان باشد، مستنطق می‌تواند با یک لحن آرام با وی صحبت نماید. در صورتیکه در ابتدای استنطاق مظنون مضطرب باشد، جرم باید به‌طور تدریجی برای وی توضیح گردد نه به‌طور آنی و سریع. در باره جرم نباید بصورت تصادفی و آنی در ابتدای استنطاق سوال نمود. بلکه پرسشهای عام را که فکر می‌کند به زندگی روزمره شخص ارتباط دارد مطرح نماید. مثلاً از جوانانی که ظاهراً فلم مشاهده می‌نمایند، مستنطق می‌تواند پرسان نماید که "کدام فلم را اخیراً تماشا نموده‌ای؟"

بند نهم: استجواب مظنون خشمگین:

اگر در جریان استنطاق مظنون خشمگین است، خشم وی باید ملاحظه و مدنظر گرفته شود. جهت کاهش خشم مظنون، مستنطق می‌تواند طرز برخورد پولیس با وی را محکوم نموده و وی را حق بجانب بخواند. مستنطق باید بداند که خشم احیاناً به گناهگار بودن مظنون دلالت می‌کند.

بند دهم: استجواب مظنون از خود راضی

معنی مظنون از خود راضی چیست؟ اهمیت دانستن آن چیست؟ مظنون از خود راضی در جریان استجواب با نشان دادن برتری و مهربانی از خود، تلاش می‌نماید تا پیشدستی نماید. بنابر این در جریان استجواب، مستنطق باید جریان ملاقات را کنترل نموده و شایستگی و صلاحیت خود را حفظ نماید.

فعالیت شماره (۱۴) / فعالیت گروهی
<p>برای اشتراک کنندگان بیان دارید که آنها افسر پولیس و یا مسوول استنطاق از یک مظنون هستند، از آنها پرسان نمایید تا حقوقی را که باید به مظنون بیان دارند، با خود یادداشت نمایند. بعد ازینکه همه این کار را انجام دادند، اگر تمام اشتراک کنندگان موافق بودند، یک فورم را ترسیم نمایید و تمام حقوق متهم را بالای فلیپ چارت یا تخته سفید تحریر نماید. بر اساس ماده ۸ قانون اجراءات جزایی، پولیس در هنگام گرفتاری مکلف است تا مظنون، متهم و یا ممثلین قانونی شانرا از حقوق قانونی شان که در ماده ۷ قانون مذکور تصریح شده است، مطلع ساخته و این موضوع را در محضر ثبت نموده و امضا یا نشان انگشت وی را حاصل نماید.</p>

در پروسۀ استجواب و استنطاق علاوه بر موارد فوق مستنطق مکلف است محضر تحقیق را ترتیب نماید تا استنطاق و استجواب مطابق قانون باشد که طبق ماده ۱۶۱ قانون اجراءات جزایی محتویات ذیل را باید داشته باشد که ماده مذکور چنین صراحت دارد:

«(۱) خارنوال مکلف است حین اجرای تحقیق محضری را که حاوی مطالب ذیل باشد، به قید فهرست، ترتیب نماید:

۱. موضوع تحقیق.
۲. شهرت متهم، مجنی علیه، شهود، مدعی حق العبد و سایر اشخاصی که اظهارات یا معلومات آنها درج اوراق تحقیق می‌باشد.
۳. شهرت مامورین ضبط قضائی و عمل کرد آنها و اهل خبره اگر مؤظف گردیده باشد با اشاره به محضر کشف.
۴. محل اجرای تحقیق.
۵. تاریخ آغاز و انجام تحقیق.
۶. شهرت خارنوال.
۷. معلومات راجع به شخصیت متهم و سابقه جرمی، موقف اجتماعی، حالت روانی، شغل و پیشه و سلوک خانواده گی وی و سایر معلومات در مورد واقعه جرمی، نحوه انجام، زمان و مکان ارتکاب جرم.
۸. نتایجی که بعد از انجام تحقیق راجع به چگونگی اعمال انجام شده از طرف متهم و اثرات آن در ارتکاب جرم به دست آمده است.
۹. دلایل، شواهد و مدارک جمع آوری شده که گویای نقش متهم و اثرات عملکرد او در ارتکاب جرم شده بتواند.
۱۰. ذکر ماده قانونیکه عمل مرتکب را جرم شناخته و برآن جزاء مترتب نموده است.

(۲) محضر از طرف خارنوال تحقیق امضاء و محضر کشف به آن ضم می شود.»
جهت وضاحت بیشتر نمونه محضر تحقیق در صفحه بعدی قابل ملاحظه می باشد.

فعالیت شماره (۱۵) / فعالیت گروهی

با استفاده از قضیه احمد اکبری دو نفر از مشترکین در دو گروه یک محضر تحقیق را در ۱۵ دقیقه تهیه و بعداً هر گروه برای پنج دقیقه آنرا با سایر مشترکین شریک نماید و در نتیجه پیشنهادات به طور کل ارایه گردد.

لوی خزانوی جمهوری اسلامی افغانستان

معاونیت لوی خزانوی ()

ریاست خزانوی ()

خزانوی ()

فورم (۲۰)

محضر تحقیق طبق ہدایت مادہ (۱۶۱) قانون اجراء جزائی

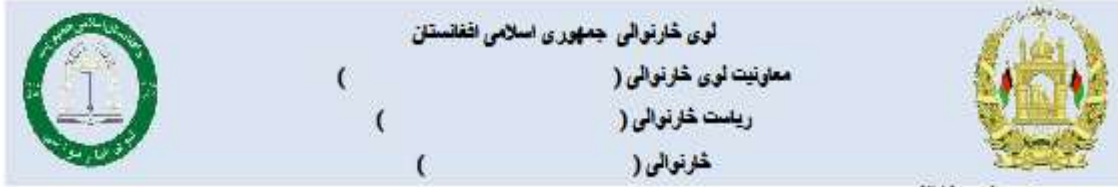
ملاحظات	تاریخ فتح تحقیق		تاریخ اغز تحقیق		محل اجراء تحقیق				موضوع جرم تحقیق		شہرت	
	سن	رتبہ	شماره	وظیفہ	مکتبہ	مکتبہ	ولایت	ولایت	ولایت	شہرت		اسم
												شہرت مقنونین
												شہرت شہود
												شہرت اہل خیرہ
												شہرت مامورین طبقت نقلی
												شہرت خزانوی موقوف

معلومات راجع به شخصیت مظنون	
سابقہ جرمی	
موقف اجتماعی	
حالت روانی	
سلوک خانوادگی	
اثر مرتبہ جرمی	
دلائل شواہد و مدارک جرمی	
مواد قانونی	
<p>قرار شرح فوق محض تحقیق ملحق عدالت ماده (۶۱) قانون اجراء جزائی ترتیب وصحت میباشد . امضای خاریوال موثق: امضای خاریوال موثق:</p>	

در نهایت بر اساس فقره (۱) ماده ۱۶۳ هرگاه «شارنوال به این نتیجه برسد که نتایج حاصله از تحقیق کاملاً جوانب قضیه را روشن نموده و نیازی به بررسی بیشتر دیده نمی‌شود، موضوع ختم تحقیق را به اطلاع متهم، مجنی علیه، مدعی حق العبد و مسئول حق العبد می‌رساند و به آنها موقع می‌دهد تا اگر راجع به نواقص تحقیق ملاحظاتی داشته باشند، در خلال (۳) روز ابراز نمایند». در صورتیکه شارنوال اعتراضات وارده از جانب متهم، مجنی علیه، مدعی حق العبد یا مسئول حق العبد را در خصوص نواقص تحقیق وارد و مطابق احکام قانون دریابد، در این صورت تحقیقات تکمیلی را انجام می‌دهد.

و طبق فقره ۴ ماده ۱۶۳ قانون اجراءات جزایی شارنوال به متهم، مجنی علیه، مدعی حق العبد و مسئول حق العبد این زمینه را مساعد می‌سازد تا راجع به سیر اجراءات بعدی قضیه و مسئولیت‌های خویش در قبال اجراءات تعقیب عدلی معلومات ارائه نماید. به استناد ماده ۱۶۴ همین قانون، پایان تحقیق یا محضر ختم تحقیق نیز باید بر اساس اصول و مستندات قانونی تنظیم گردد که محتویات آن شامل موارد ذیل است:

۱. خلاصه محتویات دوسیه.
 ۲. تذکر ابلاغ ختم تحقیق و توضیح حقوق شاملین قضیه.
 ۳. ذکر تعداد اوراق رایه شده دوسیه به شاملین قضیه.
 ۴. مدت، محل و تاریخ آشنایی شاملین قضیه به محتویات دوسیه.
 ۵. خلاصه درخواستی‌ها و عرایض رایه شده از طرف شاملین قضیه.
 ۶. ذکر موضوع حضور و عدم حضور اشخاص برای آشنائی با محتویات دوسیه.
- جهت کارهای عملی یک نمونه محضر ختم تحقیق در ورق بعد قابل ملاحظه می‌باشد.

نورم نمبر (۲۱)

محضر ختم تحقیق مطابق ماده (۱۶۴) قانون اجراءات جزایی

محل:	ساعت:	تاریخ: / / ۱۳۹
<p>انضمام صلاحه نمبر () مورخ / / ۱۳۹ (مواصلت ورزیده است.) اوراق قضیه جرمی () به مظلونیت () ولد () رویداد قضیه :</p>		
<p>نتیجه اجراءات تحقیق، حضور اشخاص غرض اشنای یا محتویات نوسیه و عرایض ارایه شده :</p>		
<p>با در نظر داشت جریان فوق و با تفهیم حقوق پیشینی شده برای مظلون مندرج ماده (۷) قانون اجراءات جزایی الیوم مؤرخ / / ۱۳۹ تحقیقات قضیه در مورد شما () ولد () در قید () ورق تکمیل و با رعایت ماده (۱۶۴) قانون اجراءات جزایی ختم تحقیق را به شما ابلاغ می داریم.</p>		
څارنوال موظف تحقیق	څارنوال موظف تحقیق	
امضا و نشان انگشت مظلون/مظلونین:	امضا وکیل/وکلاي مدافع:	
<p>محضر هذا در دو نقل ترتیب است. نقل اول ضم نوسیه نقل دوم ضم سوابق شود.</p>		

مبحث سوم : استجواب اشخاص آسیب پذیر

اهداف آموزشی :

در پایان این درس اشتراک کنندگان قادر خواهند بود تا:

۱. استجواب اشخاص دارای ناتوانی های روانی، اطفال صغیر و نوجوان را بشکل مسلکی و فنی تطبیق نمایند؛
۲. شیوه استجواب اطفال قربانی سوء استفاده جنسی را نقد و بررسی نمایند؛
۳. نقش وکیل مدافع و اهمیت حضور وی در اثنای استجواب را تبیین نمایند.

عناوین آموزشی:

۱. استجواب اشخاص دارای ناتوانی های روانی
۲. استجواب اطفال صغیر و نوجوان
۳. مصحابه با اطفال قربانی سوء استفاده جنسی
۴. نقش وکیل مدافع در استجواب

مبحث سوم: استجواب و استنطاق اشخاص آسیب پذیر

فعالیت شماره (۱۶) / سوال مباحثوی

چرا اجرای استجواب یا مصاحبه با شخصی که اهلیت قانونی دارد، اهمیت دارد؟
به خصوص اینکه چرا شخص متهم باید آزادانه و به میل خود و صحت عقل در برابر محکمه با صلاحیت اقرار نماید؟

ما در مضمون کد جزا احکام تنظیم مسئولیت جزایی را مطالعه نمودیم مسئولیت جزایی وقتی بوجود می آید که شخص به اراده آزاد و در حالت صحت عقل و ادراک عمل جرمی را مرتکب شود. اما قانون موانع مسئولیت جزایی را پیش بینی نموده که عبارت از عوارض ادراک و عدم اراده می باشد.

عوارض ادراک عبارت از جنون و امراض عقلی، سن یا طفولیت و سکر یا نشه می باشد. لذا اشخاصی که مبتلا به عوارض ادراک هستند استجواب آنها باید به شیوه متفاوت صورت گیرد که بعضی از این اشخاص آسیب پذیر نیز گفته می شود. در این مبحث اولاً به موضوع شهود دارای ناتوانیهای روانی، ثانیاً به استجواب اطفال، ثالثاً به استجواب و استنطاق اناث و در اخیر به استجواب و استنطاق کر و گنگ پرداخته می شود.

گفتار اول: استجواب شهود دارای ناتوانیهای روانی

اشخاص دارای ناتوانی روانی که قادر به ارایه مدارک موثق هستند، هرچند این اشخاص از جمله گروههای اشخاص "آسیب پذیر" در نزد پولیس محسوب می گردند. نباید به تنهایی مورد استجواب قرار گیرند. قانون اجراءات جزایی جدید این موضوع را مدنظر گرفته و ماده ۴۰ آن مستلزم آنست که در صورتیکه شاهد معتوه (مبتلا به اختلال روانی مؤقت) یا سفیه (کم عقل) باشد، شارنوالی و محکمه می تواند شهادت او را در حضورداشت داکتر معالج یا روانشناس سمع نماید.

برعلاوه، اشخاص دارای ناتوانی روانی برای اتهام جزایی یا متضرر شدن در یک قضیه جزایی مناسب هستند. اشخاص دارای ناتوانیهای روانی غالباً توسط مجرمین دیگر برای فعالیت های خلاف قانون، بدون اینکه در مورد آن فعالیت یا عواقب آن آگاهی داشته باشند مورد استفاده قرار گیرند. ممکن است اشخاص دارای چنین ناتوانیهای روانی جهت مشارکت در اعمال جرمی، تخویف یا آزار و اذیت شوند.

اشخاص دارای ناتوانی روانی با حالات نامطلوب ذیل در جریان روند اجراءات جزایی مواجه می گردند:

- نمیخواهند که ناتوانی روانی شانرا آشکار سازند (تلاش می نمایند تا آنرا پنهان سازند)
- درباره حقوق شان معلومات ندارند (اما آنها تصور می نمایند که آنها درباره حقوق شان می دانند)
- غالباً آنها در حضور پولیس، مضطرب هستند و عمیقاً غرق فکر کردن می شوند.
- ممکن است به خاطر دستگیری آشفته باشند و تلاش به فرار نمایند.

- ممکن است چیزهایی را بگویند که دیگران در صدد شنیدن آن هستند و تلاش می‌نمایند تا استجواب کننده را خوشحال سازند.

- آنها غالباً در هنگام توضیح حقایق و جزئیات مرتبط به جرم، به مشکل برمی‌خورند.

- ممکن است در رابطه با کسی که جرم را مرتکب شده است مغشوش گردند و ممکن است خود شان به ارتکاب جرم اعتراف نموده و بگویند که آن شخص دیگر جرم را مرتکب نشده است.

در اکثر قضایا، مستنطق موظف پاسخ‌ها را از طریق امر کردن، منحرف کردن یا راهنمایی مظنون حاصل می‌نماید. اشخاص دارای ناتوانی‌های روانی غالباً حتی اگر جرم را هم مرتکب نشده باشند، تعقیب و دستگیر می‌شوند.

اقراری که بر علیه مدعی علیه داده می‌شود غالباً بازتاب دهنده واقعه نبوده، صرف عبارت از تکرار اظهارات می‌باشد که توسط پولیس به مظنون گفته شده است. به‌خاطریکه اکثر اشخاص دارای معلولیت ذهنی، دارای حافظه خوب نبوده و یا هم هیچ حافظه شان کار نمی‌کند، همچنان چنین افراد تلاش می‌نمایند تا پولیس را خوشحال سازند بنابر این پاسخ‌های مثبت را به سوالهای پولیس ارایه می‌دارند حتی اگر به ضرر شان هم باشد. از نقطه نظر جرم‌شناسی اغلب جرایم ارتکاب شده توسط اشخاص دارای معلولیت ذهنی، جرایم از قبل پلان شده یا سازمان یافته نمی‌باشند. بنابراین وکیل مدافع می‌تواند ادعا نماید که شخص مدعی علیه به‌خاطر معلولیت ذهنی قادر به برنامه ریزی ارتکاب جرم نبوده و هیچ قصد جرمی نداشته. این موضوع نیز قابل بحث است که مدعی علیه قصد ارتکاب جرم را به‌خاطر ثروت و دارایی نداشته است. به عنوان مثال اگر شخص، متهم به همراهی کردن یا کمک به مجرمین دیگر در یک قضیه مال و دارایی باشد، مدعی علیه ممکن است توسط دیگران جهت بدست آوردن چیزی راهنمایی گردیده باشد.

زمانیکه برای اولین بار از شاهد استجواب می‌نمایید، با دقت کامل رفتار وی را بررسی نمایید. جملات طویل ممکن است باعث ایجاد مشکل برای آنها گردد. شخص مسوول حقوق عامه باید در فکر مشکلات آنها بوده و مواردی همچون زمان، تاریخ و معلومات ساده دیگر مانند آدرس و تلفون نمبر را برایشان یاد آوری نماید. بعلاوه، حرکات فزیکمی شاهد باید با دقت بررسی گردد. حرکات مکرر همچون تکان دادن، فشاردادن، مالش عضو بدن، نگاه کردن به جاهای دیگر یا چهار اطراف اطاق بجای توجه کردن به استجواب کننده عبارت از شاخص‌های اندک که ممکن است موجودیت اخلاص ذهنی را نشان دهد.

گفتار دوم: استجواب اطفال:

فعالیت شماره (۱۷) / تفکر انتقادی

از حاضرین سوال گردد که چرا قانون در مورد اطفال سیاست جنایی جداگانه و متفاوت را وضع نموده است؟ و همچنین بگویید که اگر یک طفل جرم را مرتکب گریده باشد، شما با وی چگونه برخورد خواهید نمود؟

اطفال یک قشر خاص و آسیب پذیر جامعه هستند پس با آنها طبق قانون تخلفات اطفال باید برخورد مسلکی و متفاوت صورت بگیرد. یعنی بررسی، تحقیق و تعقیب تخلفات اطفال توسط خارنوالی اختصاصی اطفال صورت می گیرد، بدین منظور خارنوالی اختصاصی اطفال در مرکز و ولایات فعالیت می نماید. در مورد جرایم مربوط به اطفال از لحاظ شکلیات مطابق احکام قانون رسیدگی به تخلفات اطفال اجراءات صورت می گیرد که اعضای مسلکی خارنوالی اختصاصی اطفال علاوه بر داشتن شرایط مندرج قانون خارنوالی باید دارای استعداد، آموزش مسلکی و تجربه خاص در مسایل اطفال باشند.

و هر طفل که مرتکب تخلف گردد در جریان استجواب و استنطاق با در نظر داشت ماده ۸۰ قانون حمایت حقوق طفل با وی طوری رفتار گردد که با رشد، حس شرف، کرامت و ارزش انسانی طفل سازگار باشد. همچنان موضوع مهم دیگری که قابل یادآوری است عبارت از عدم شروع اقدامات قانونی علیه اطفالی است که مرتکب جرم شده اند، می باشد، یعنی خارنوالی اختصاصی اطفال نمی تواند مستقیماً اقدامات قانونی علیه اطفالی که مرتکب جرم شده اند را، آغاز نماید، مگر اینکه شخص یا مرجعی در این رابطه به خارنوال شکایت تحریری را ارائه نموده باشد.

عدالت برای اطفال بر مبنای اصول حقوق جزا که عبارت از تأدیب، جبران خساره، جلوگیری از تکرار جرم و اصلاح آنها است. زمانی که افراد بالغ مرتکب جرم می گردند بنام مجرمین یاد می گردند. در صورتی که وقتی اطفال مرتکب جرم می گردند بنام متخلف یاد می شوند. طبق ماده ۹۵ کد جزا، طفل به شخصی اطلاق می گردد که سن ۱۸ سالگی را تکمیل نکرده باشد. پس اطفال صغیر و نوجوان عبارت از افراد زیر سن ۱۸ بوده و نظر به قانون بالغ نیستند. به این افراد مجرم اطلاق نمی گردد و سیستم عدالت برای اطفال در مورد آنها حکم می نماید. با طفل به شیوه های مختلف برخورد می گردد. میزان طرز برخورد با اطفال وابسته به سن افراد است.

نگرانی عمده در سیستم عدالت برای اطفال عبارت از اصلاح آنها می باشد. ذهن یا مغز یک پسر یا دختر هنوز در حال آموزش و انکشاف است. یک طفل که کاری زشت را انجام می دهد، می توان آنرا اصلاح نمود، رفتار و کردار نیک باید برای اطفال تدریس شود. یک طفل بسیار صغیر ممکن قادر به شناسایی اعمال زشت نباشد. اما

یک طفل بزرگتر یا یک نوجوان شاید درک نماید عملی را که انجام می‌دهد، زشت است اما ممکن قادر نباشد تا به آسانی یک تصمیم درست گرفته و با وسوسه‌ها و تردیدها مقاومت نماید. تحقیق‌های انجام شده در ده سال گذشته نشان داده که رشد ذهنی برای داشتن چنین توانایی‌ها تا اوایل و اواسط دهه دوم زندگی ادامه پیدا می‌کند. با توجه به توانایی مختلف افراد، قانون جهت حل این مشکلات و راهنمایی افراد زیرسن به راه درست، راه‌های مختلف را پیش بینی نموده است.

فعالیت شماره (۱۸) / سوال مباحثی

آیا میعاد اکمال تحقیق جرایم اطفال با میعاد اکمال جرایم کلان سالان تفاوت دارد یا خیر و چرا؟

در رابطه با سوال فوق، قابل ذکر است که ماده ۱۴ قانون رسیدگی به تخلفات اطفال به این موضوع صراحت داده و بیان می‌دارد که:

«خارنوال اختصاصی اطفال مکلف است تحقیق را بعد از مواصلت دوسیه در مدت یک هفته تکمیل نماید. در صورتیکه تحقیق در مدت مذکور تکمیل شده نتواند، خارنوال مکلف است تمدید مدت را برای سه هفته دیگر از محکمه مربوط مطالبه نماید.

محکمه اطفال مکلف است در مدت بیست و چهار ساعت تصمیم خویش را مبنی بر توقیف یا عدم آن ابلاغ نماید.»

طفل یا ممثل قانونی یا وکیل مدافع وی می‌تواند در هر زمان از حکم توقیف قبل از محاکمه به محکمه شکایت نماید.

پس با در نظر داشت صراحت فوق استنطاق طفل باید در اسرع وقت صورت گیرد آن هم باید در حضور وکیل مدافع و یا نماینده قانونی وی صورت گیرد. در این خصوص فقره اول و دوم ماده ۳۹ قانون اجراءات جزایی چنین صراحت دارد که:

«(۱) طفلی که سن چهارده سالگی را تکمیل نکرده، ولی توانایی درک وقایع و کیفیت وقوع حوادث را داشته باشد، اظهارات وی بدون توجیه سوگند، صرف به منظور معلومات مزید استماع می‌گردد.

(۲) طفل مندرج فقره (۱) این ماده تنها در حضور ولی یا ممثل قانونی وی مورد پرسش و استجواب خارنوال وقاضی قرار گرفته می‌تواند. همچنین زمانی که طفل بعنوان شاهد حاضر می‌گردد فقره (۱) ماده ۳۶ قانون اجراءات جزایی مقرر می‌دارد که «استجواب از شاهد با رعایت احترام به حیثیت، کبر سن، صغارت، جنسیت و حالات روانی وی صورت می‌گیرد.»

بند اول: بعضی هدیایات جهت استجواب اطفال

"بطور عموم آخرین تحقیق نشان می‌دهد که اطفال موضوعاتی را همانند افراد بالغ بیاد ندارند، اما طبیعتاً اطلاعاتی که آنها دارند درست و موثق می‌باشد". استجواب آئی اطفال و گرفتن اظهارات آنان در رابطه با حادثه از اهمیت خاص برخوردار است. به طور عموم، آنچه که در ذهن اطفال می‌باشد با گذشت زمان کاهش پیدا می‌کند.

جهت حصول معلومات دقیق، باید از استراتژی‌های دقیق برای تشویق اطفال به بحث نمودن استفاده شود و البته می‌توان پاسخ برخی از سوالهای عمومی را از آنان پذیرفت.

در مقابل، سوال از جزئیات دقیق، ممکن است ما را به معلومات غلط راهنمایی کند. به هر حال، نقطه مهم اینست که باید به طفل گفته شود که وی مجبور نیست به تمام سوالها پاسخ بدهد، و بهتر است به جای معلومات غیر موثق بگوید "من نمیدانم".

(۱) اطفال از پولیس هراس دارند چون آنها پولیس را من حیث چهره های با قدرت مانند والدین شان می‌پندارند. شما باید با آنها دلسوز و مهربان باشید و آنها را درک کنید چون آنان به طور عموم متخلفین احساساتی هستند.

(۲) شما می‌توانید از والدین آنان حقایق را دریافت نمایید. اطفال ممکن است خود را سخت و محکم جلوه بدهند ولی وقتی که دچار مشکل می‌شوند آنها به طور عموم از والدین خود کمک می‌خواهند. شما باید برای آنها بگویید که "والدین شما ممکن است اشتباهات شما را درک کنند ولی اگر در مورد اشتباه خود دروغ بگویید، آنها نمی‌تواند شما را درک کنند.

(۳) شما باید سعی نمایید تا احترام مظنون را جلب نمایید که بعضاً کار مشکلی است. تشخیص میان ترس و احترام متهم شاید به مستنطقین کار مشکل باشد چون آنها غالباً مشابه هم معلوم می‌شوند.

(۴) از اتهامات مستقیم استفاده نکنید. بکوشید تا درک کنید که متهم چطور احساس می‌کند. در رابطه به جرم و زندگی خانوادگی متهم تحقیق کنید و دلیل اینکه چرا وی دچار این مشکل گردیده است را دریابید. در مورد سوابق والدین متهم اطلاعات جمع آوری نمایید، شاید اطلاعات در مورد رابطه متهم با والدین اش به ما یک دیدگاه یا درک بهتر ارایه نماید.

(۵) در هر جرم سرگروه ها و اعضای گروه وجود دارد. هرگاه مظنون یک عضوی از گروه است او به تدریج در مورد سرگروه به شما معلومات می‌دهد. اگر او آمر یا سرگروه باشد شاید یک موقع خوبی را دریابد که اتهام را به دوش کسی دیگری وارد نماید.

در نتیجه باید گفته شود که در اجرای استجواب و استنطاق اطفال مستنطق باید روحیه ماده ۱۷ قانون رسیدگی به تخلفات را در نظر گیرد که شامل موضوعات ذیل می‌باشد:

۱. سن، روز، ماه و سال تولد.

۲. سطح انکشاف روحی.
۳. شخصیت و لیاقت.
۴. علل وانگیزه های ارتکاب جرم.
۵. سطح تعلیمی حین ارتکاب جرم.
۶. شرایط محیط زندگی حین ارتکاب جرم.
۷. خفت و شدت جرم.
۸. سابقه جرمی.
۹. طرز سلوک حین ارتکاب جرم و بعد از آن.
۱۰. نوع، شواهد، وسایل، قصد، زمان و مکان جرم.
۱۱. میزان خطرات وارده به شخص متضرر.
۱۲. وجود شرکاء، عاملین و محرکین جرم.
۱۳. سایر حالاتیکه در تعیین جزاء مؤثر پنداشته شود.

همچنان خارنوال مکلف است جهت استنطاق و استجواب درست و مناسب، حین تحقیق جرایم اطفال و تثبیت قضایای آنها از پولیس، والدین، مربی، معلم، اهل خبره و سایر اشخاصی که راجع به آنها اطلاعات دارند، معلومات حاصل نمایند. در این صورت خارنوال مکلف است سوابق و جزئیات تحقیق را به صورت محرمانه نگهداری نماید، صرف محاکم مربوط و وکیل مدافع وی می توانند به سوابق جرمی دسترسی داشته باشند.

فعالیت شماره (۱۹) / قضیه فرضی

در قضیه فرضی ذیل یک شخص نقش یک طفل متخلف و دو شخص در نقش خارنوالان مسلکی و تخصصی یک استنطاق را عملاً اجرا نمایند و سایر مشترکین جریان آن را مشاهده کنند و در اخیر در ظرف ۱۰ الی ۱۵ دقیقه دیدگاهها و پیشنهادات خود را به آنها بگویند تا همه مشترکین به طور مسلکی با استنطاق اطفال معلومات حاصل نمایند.

قضیه فرضی:

سهیل در ناحیه دهم شهر کابل سکونت دارد پدر وی جمیل در شفاخانه ابن سینا به حیث داکتر معالج مصروف خدمت می باشد. سهیل در لیسه زرغونه در صنف هفتم متعلم است، یک روز که از طرف لیسه به طرف خانه در حال حرکت است با یک طفل دیگر به نام زبیر جنگ می کند و سهیل آن طفل را در جویچه سرک می اندازد که به سبب آن دست چپ زبیر شکسته و به همکاری محل مردم زبیر به شفاخانه بلاسم انتقال و مورد تداوی قرار می گیرد، چند ساعت بعد پدر زبیر که از جریان آگاه می گردد در حوزه دهم امنیتی پولیس شکایت تحریری خویش تقدیم و عارض می گردد. بعد از ۲۴ ساعت دوسیه به خارنوالی اختصاصی اطفال

مواصلت نمود. حال در این قضیه فرضی شما من حیث خارنوال تحقیق استجواب و استنطاق را از سهیل عملاً اجرا نمایید.

برای سهولت فورم دوسیه شخصیت اطفال در ورق بعدی را ملاحظه نماید و در پروسه استجواب و استنطاق از آن استفاده نمایید.

جمهوری اسلامی افغانستان
لوی خزانوالی
ریاست استیناف خزانوالی زون ()
خزانوالی اختصاصی اطفال
کمیته موظف ()

دوسیه شخصیت اطفال
طبق ماده (17) قانون رسیدگی به تخلفات اطفال

	اسم و تخلص
	ولد
	ولدیت
	تاریخ تولد (روز، ماه، سال)
	سطح انکشاف روحي
	شخصیت و لیاقت
	علل و انگیزه ارتکاب جرم
	سطح تعلیمی حین ارتکاب جرم
	شرایط محیط زندگی حین ارتکاب جرم
	خفت و شدت جرم
	سابقه جرمی
	طرز سلوک حین و بعد از ارتکاب جرم
	نوع شواهد
	وسایل جرمی
	قصد جرمی
	زمان وقوع جرم
	مکان وقوع جرم
	میزان خطرات وارده به شخص متضرر
	وجود شرکا و عاملین و محرکین جرم

نشان انگشت مظلون

بند دوم: مصاحبه با اطفال قربانی سوء استفاده جنسی

آنچه را که در جریان مصاحبه باید به خاطر داشته باشیم، اطفال معمولاً در مورد مسایل جنسی راستگو هستند. سوالات کلی یا غیر مستقیم نپرسید. شما نه، بلکه طفل باید حقایق را باهم مرتبط بسازد. هیچ گاهی نپرسید که "چرا شما این را نگفتید؟" این عمل در نظر طفل مانند یک اتهام جلوه می‌نماید و مانع پروسه راست گویی می‌شود. بلکه پرسید، "آیا می‌توانید بگویید که چرا نتوانستید اینرا قبلاً به من بگویید؟" بعد از توضیح دادن یک عمل از یک بازیچه اطفال استفاده نموده و از طفل مظنون بخواهید تا اجزای آنرا نشان دهد و کوشش کنید تا به سطح دانش و لسان اطفال صحبت نمایید. والدین طفل نباید در جریان مصاحبه حضور داشته باشند، مگر اینکه خود طفل اصرار ورزد. عجله نه‌نمایید و از خود اضطراب نشان ندهید. این عمل شاید موجب ایجاد اضطراب در کدکان شود. طفل شاید از سخن گفتن امتناع ورزد و یا چیزی بگوید که وی فکر می‌کند شما را خوشحال خواهد ساخت.

از خود پرسید که، "آیا طفل حکایت را با الفاظی که یک شخص بالغ به کار می‌برد، بیان کرده است یا خیر؟" در جای مقابل طفل قرار بگیرید که از لحاظ دید تقریباً باهم مساوی شوید. اگر مجبور شوید باید حتی روی زمین بنشینید. بالاتر از اطفال ایستاده نشوید. سوالی را با اشتباه کاملاً واضح، مطرح نمایید و ببینید که آیا طفل توانایی اصلاح آنرا دارد و یا خیر؟

ایجاد رابطه: از ایشان پرسید که امور مکتب آنها چگونه پیش می‌رود؟ از جایکه ادعا شده است که سوء استفاده در آنجا اتفاق افتاده نام نبرید. در رابطه به پروگرام‌های تلویزیونی، سرگرمی تازه، حیوانات، و دیگر مسایل بحث کنید. از خود علاقه و احترام واقعی نشان بدهید.

بند سوم: صداقت در مصاحبه اطفال

صرف نظر از اینکه منظور مصاحبه چه می‌باشد، در ابتدا وقت خود را صرف این نمایید تا با الفاظ واضح هدف مصاحبه را بیان نماید. لازم است تا شما اعتماد طفل را به خود جلب نمایید، و گفتگوی باز و صادقانه با ایشان شما را در این کار کمک می‌کند. اگر مصاحبه محرمانه باشد به طفل بفهمانید و در این مورد به ایشان تفهیم نمایید که معنی محرمانه چه می‌باشد. به طور مثال، اگر شما یک مصاحبه در مورد حالت روانی او انجام می‌دهید، شما باید به طفل بفهمانید که هر آنچه را که وی برای شما می‌گوید محرم باقی خواهد ماند. به استثنای مواردی مانند اینکه طفل بگوید وی خود و یا کسی دیگری را مجروح می‌سازد و یا اینکه کسی وی را مجروح ساخته است. به او تشریح نماید که با چه کسی پاسخهای او شریک می‌شوند و از این معلومات چگونه استفاده صورت خواهد گرفت.

بند چهارم: تنزل در سطح اطفال

سخن گفتن با اطفال می‌تواند برای شما مشکل و برای آنها تهدید آمیز باشد. باید به هر وسیله ممکن ماحول را قسمی ایجاد نمایید که طفل احساس راحتی نماید. با طفل کوچک مانند خودش سخن بگویید، به سطح وی پایین بیایید و به زمین بنشینید و یا روی زانو بنشینید. با این کار شما آن موانع فزیکری را از میان برمی‌دارید که ممکن است باعث ترک مصاحبه گردد. همچنان از الفاظی استفاده کنید که وی با آن آشنایی دارد. شما با این کار به استعداد وی توهین نمی‌کنید، بلکه با او به طریقه‌ای گفتگو می‌کنید که او می‌تواند بهتر موضوع را درک کند. ایجاد رابطه با طفل از ابتدا به وی احساس راحتی خواهد داد تا به سوی مصاحبه قدم بگذارد. اگر مناسب به نظر می‌رسد، از وی پرسید که آیا می‌خواهد یکی از والدین و یا نماینده قانونی خویش را در اطاق با خود داشته باشد. با توجه به فقره (۲) ماده سی و نهم قانون اجراءات جزایی « طفل مندرج فقره (۱) این ماده تنها در حضور ولی یا ممثل قانونی وی مورد پرسش و استجواب خارنوال و قاضی قرار گرفته می‌تواند» و در مواردی که جرم جنایت باشد نظر به وضاحت ماده ۱۵۲ قانون اجراءات جزایی حضور نماینده قانونی و یا وکیل مدافع وی حتمی می‌باشد. که چنین صراحت دارد:

«خارنوال قبل از آغاز تحقیق از متهم می‌خواهد وکیل مدافع با خود داشته باشد. هرگاه متهم از گرفتن وکیل مدافع امتناع ورزد، موضوع در محضر درج و امضای وی اخذ می‌گردد. در صورتیکه متهم عدم توانائی مالی خود را برای گرفتن وکیل مدافع اظهار نماید، مطابق احکام قانون و مقرره مربوط به اداره مساعدت های حقوقی معرفی می‌گردد.

عدم معرفی وکیل مدافع یا امتناع از گرفتن آن در جرم جنحه نباید مانع اجراءات تحقیق و ضیاع دلایل گردد. در جرم جنایت خارنوال مکلف است یک نفر وکیل مدافع را به مصرف متهم برای وی معرفی نماید و در صورتی که بی بضاعتی وی ثابت گردد، مطابق احکام مقرره مربوط از طرف اداره مساعدت های حقوقی برای وی وکیل یا مساعد حقوقی تعیین می‌گردد.»

مقرره مساعدت های حقوقی در مواد مختلف به مساعدت حقوقی اطفال و زنان تأکید نموده چرا که اطفال در کل توانایی مالی ندارند مگر اینکه نماینده قانونی آنها که هدف والدین یا سرپرست می‌باشد برای طفل مظنون وکیل مدافع شخصی استخدام نماید. یعنی در مجموع استجواب و استنطاق اطفال در حضور وکیل مدافع به پروسه استنطاق و استجواب مشروعیت می‌بخشد. که به طور مشخص به این موضوع در ماده ۸۳ و ۸۴ قانون حمایت حقوق طفل نیز تأکید شده است و چنین بیان می‌دارد:

«مراجع عدلی و قضایی مکلف اند زمینه دسترسی اطفال مظنون و متهم بخصوص اطفال تحت توقیف یا حجز را به مشوره ها، مساعدت های حقوقی طور رایگان فراهم نموده تا آنها بتوانند در تمام مراحل تعقیب عدلی به کمک وکیل مدافع یا مساعد حقوقی از خود دفاع نموده و دلایل محرومیت از آزادی خویش را از محکمه و سایر مقامات ذیصلاح مطالبه نمایند.»

بند پنجم: کوتاه بودن مصاحبه

غالباً اطفال ظرفیت محدود برای توجه و یا تمرکز دارند. لذا شما باید سریعتر عمل نمایید. قبل از رفتن به مصاحبه آمادگی اتخاذ نمایید. ایجاد رابطه شاید یک مدت زمان را در بر بگیرد اما وقتی احساس نمودید که رابطه ایجاد گردیده است، سوالات را آغاز نمایید. زبان مناسب را که شما از آن استفاده می‌کنید باید در جلب نمودن توجه آنها همکاری نماید لیکن با آن هم تضمین وجود ندارد که توجه آنها حتماً جلب می‌گردد. اگر ضرورت به جمع آوری معلومات زیاد باشد، از قبل پلان نمایید تا در جریان مصاحبه وقفه های کوتاه داشته باشید.

و اگر اطفال نخواست که صحبت نماید، نباید مجبور به سخن گفتن شود چرا که اطفال به طریقه اولی در پروسه تحقیق دارای حق سکوت می‌باشند و اینکه اطفال زود تطمیع می‌شوند، نباید از روش های غیر مجاز استنطاق استفاده شود ولو که منجر به تحصیل حقایق قضیه نگردد چرا که این امر در ماده ۳۰ قانون اساسی و ماده ۲۲ قانون اجراءات جزایی به صراحت ممنوع قرار گرفته. خلاصه اینکه در جریان استنطاق اطفال، باید به شخصیت آنها به خاطر آینده آنها نهایت توجه و کوشش شود که صدمه روحی نبینند.

اطفال یک مشکل دارند و آن اینست که آنها فهم قابل توجه و معلومات عمومی در باره لغات و مهارت های خاص زبان را که ما از بزرگ سالان توقع داریم، ندارند. اطفال به ندرت اعتراف می‌کنند که سوالی را نفهمیده‌اند و یا اگر بدانند که یک بزرگسال جواب آنها را درست نفهمیده است، وی را اصلاح کنند و یا هم اعتراف کنند که جواب سوال را نمی‌دانند.

اطفال کوشش می‌کنند به سوالاتی که از آنها مطرح می‌شود پاسخ دهند حتی اگر مطمئن نباشند که چه معلوماتی از آنها خواسته شده است. در چنین حالات تصور نکنید که جواب طفل در مطابقت با سوال است.

فعالیت شماره (۲۰) / قضیه فرضی

هر اشتراک کننده این قضیه را بخواند و کوشش نماید تا در ده دقیقه سه سوال را برای هر یک از اطفال مشمول قضیه با استفاده از راهنمایی های فوق تحریر نماید.

جاوید پسر ۱۸ ساله است، که متهم به لت کردن و دزدیدن ۵۰ افغانی پول علی است، علی پسری است که ۹ سال دارد و در همسایگی جاوید زندگی می کند. خانواده جاوید مانند خانواده علی ثروتمند نیست. علی در کوچه در باره هدایایی که بدست آورده لاف می زند و به رخ دیگران می کشد. جاوید و علی یکدیگر را خوش ندارند، اما در میان شان هیچگاهی مشکلی هم بروز نکرده بود.

مادر جاوید ادعا می کند که علی یک طفل بی پروا است و به همین دلیل افتاده است و خود را زخمی کرده است. او ادعا می کند که شاید علی پول خود را مفقود کرده باشد و خجالت می کشد که این حرف را افشا نماید زیرا امکان دارد با والدین خود دچار مشکل گردد. در این قضیه یک شاهد هم وجود دارد که دختر ۱۱ ساله به نام فرشته می باشد. او نیز در همسایگی ایشان زندگی می کند. این اولین بار است که جاوید متهم به ارتکاب جرم شده است. در مصاحبه، مادر وی می گوید که وی یک شاگرد خوب و کوشا و همچنان یک پسر فرمان بردار می باشد.

بینی علی در نتیجه لت و کوب شکسته است. در مصاحبه، این واضح است که پدر علی خیلی خشمگین است و به محکمه می گوید که پسر وی شدیداً زخمی شده است. او تقاضا می نماید تا جاوید به حد اکثر جزا محکوم شود.

گفتار سوم - استجواب و استنطاق طبقه اناث

واضح است که زنان نیمی از هر جامعه انسانی را تشکیل می دهد روی این ملحوظ ایجاب می نماید که پیرامون عوامل ارتکاب اعمال جرمی زنان نیز مانند مردان تحقیق جدی صورت گیرد.

به زنان جنس لطیف خطاب می گردد، از لحاظ ساختار بدنی، خصوصیت اناتومی و فزیولوژی روانی، ساختاری متفاوت نسبت به مردان دارند. قابل ذکر است که طبقه اناث در ارتکاب اعمال جرمی از احتیاط و در ضمن از زرنگی خاص استفاده می نمایند، که البته مورد توجه نیز قرار نمی گیرد مثل جرایم ناشی مسمومیت، جرایم فریب کاری و یا اجرای بعضی سرقت ها در مغازه ها. برخی از زنان قابلیت بالایی در سخن گفتن دارند و از این وجه مستنطق باید صبر و حوصله زیادی در استنطاق داشته باشد. و یا ممکن است مظنون یا متهم زن، از ارتکاب جرم با مهارت خاصی انکار نماید. در این صورت، مستنطق می تواند از لابلای سخنان پراکنده و ضد و نقیض وی، حقیقت را کشف نماید.

مستنطق ذکور هیچگاه نباید استنطاق زنان را به تنهایی اجرا نماید زیرا در جریان استنطاق حالات خاص هیجانات، اختلالات جنسی، عوامل هستری (سیمولیشن، تمارض)^{۱۹} باعث بروز مشکلات می‌گردد. زنان بیشتر از حالت اغما (ضعف) استفاده می‌نمایند ضعف ممکن است تمارضی و یا حقیقی باشد هرگاه اغما حقیقی باشد ایجاب می‌نماید کمک طبی در نظر گرفته شود. در ضعف (اغما و بیهوشی) حقیقی یک رنگ پریدگی آبی در قسمت های لب‌ها قابل ملاحظه می‌باشد برعکس در ضعف تمارضی چنین علائمی دیده نمی‌شود. وهمچنان شایان ذکر است که در طول حیات تغییر فزیولوژیکی زیادی در زنان رونما می‌گردد (چون وضع حاملگی، حیض و غیره) که در چنین اوضاع، ایشان حتی بعضاً مسئول حرکات خود شناخته نمی‌گردند؛ به عبارت دیگر ممکن است در این دوران از زنان حرکات غیر ارادی زیادی صورت گیرد. این علامات، مستنطق کم تجربه را تشویش می‌سازد اما برخی از زنان اگر بدانند که مستنطق وی شخص مجرب و کار کشته است آنگاه احیاناً ممکن به عشوہ گری، نازکرشمه، تبسم و غیره متوسل شوند در چنین حالات مستنطق نباید پریشان شود؛ از اینرو توصیه می‌شود بهتر است دو نفر در استنطاق زن اشتراک نمایند. اشک ریزی یک وسیله دیگری است که زنان از آن استفاده می‌نمایند مستنطق کار آزموده و مجرب می‌تواند به او جواب منطقی دهد و بگوید که به گریه خود ادامه دهد چه این موضوع بی سابقه نیست و از آنهم نتیجه نخواهد گرفت و سپس به استنطاق عادی ادامه دهد. از این روست که مستنطق باید متوجه باشد که کدام عوامل فوق الذکر در وجود زنان بجا و با مورد بوده و یا حالت انحرافی را دارا می‌باشد.^{۲۰}

گفتار چهارم- استجواب و استنطاق اشخاص کر و گنگ

سمع و بیان یا شنیدن و اظهار نمودن وسیله خوبی برای افهام و تفهیم شمرده شده و در استنطاق نقش اساسی و عمده دارد. ولی گاهی اوقات مستنطق با اشخاصی بر می‌خورد که قادر به گفتن و شنیدن نیستند و یا به صورت ساده کروگنگ هستند. این اشخاص ممکن است در قالب متضرر، مظنون، و یا شهود ظاهر گردند. به هر حال در چنین موارد مستنطق باید احساس آنها را درک نماید که آنها چه می‌خواهند اظهار نمایند. در چنین حالات:

الف: اگر شخص طرف استنطاق قادر به صحبت نباشد، یعنی گنگ باشد و البته حس شنوایی داشته باشد برای او سوالات به طور شفاهی ارایه می‌شود و جواب آن تحریری اخذ می‌گردد.

ب: اگر شخص طرف استنطاق فاقد سواد باشد و قادر به خواندن نباشد و یا هم کر باشد و هم گنگ در چنین حالت ایجاب می‌نماید تا یک متخصص اهل خبره که در عرصه (لسان اشاره ای) لسان مخصوص کر و گنگ مهارت داشته باشد، دعوت شود تا به طریق اشاره سوال را به وی تفهیم و جواب‌های آنان گرفته شود. در چنین حالت اعضای خانواده شخص کر و گنگ نیز می‌توانند در توضیح مطالب مساعدت نمایند.

^{۱۹} هستری: حالت خاص است که شخص اصلاً کدام مریضی ندارد تمثیل مریضی و ضعف را می‌نماید.

^{۲۰} محمد غظیم، فاریابی، روش های کشف و تحقیق جرایم، سعید، ۱۳۹۷، صص ۱۷۶-۱۷۷

گاهی اوقات اتفاق می افتد که یک تبعه خارجی طرف استنطاق واقع می گردد. گرچه او کرو گنگ نیست ولی چون به لسان او بلدیت نداریم او همچنان (حیثیت کر گنگ را دارد) در این حالت باید از یک نفر ترجمان که به لسان وی تسلط داشته باشد دعوت گردد. تا توضیحات وی را ترجمه نماید و درج اوراق تحقیق گردد.^{۲۱}

مبحث سوم: استجواب در حضور وکیل مدافع

گفتار اول: پروسیجرهای که باید توسط استجواب کننده مراعات گردد

آموزگار از اشتراک کنندگان سوالات ذیل را پرسد:

- در جریان یک قضیه، شما با وکیل مدافع یک مظنون یا متهم چند بار مواجه می گردید؟
- آیا شما گاهی شاهد حضور وکیل مدافع در حین جلسه استنطاق بوده اید؟
- آیا به خاطر دارید که وکیل مدافع در جریان صف کشیدن مظنونین حضور داشته باشد؟
- آیا شما گاهی شاهد حضور وکیل مدافع در جریان تلاشی بدنی مظنون بوده اید؟
- آیا در کدام قضیه وکیل مدافع در وقتی تلاشی خانه حضور داشته است؟
- آیا به خاطر دارید که وکیل مدافع در جریان محاکمه و یا استیناف خواهی حضور داشته باشد؟

۱. در صورتیکه یکی از اشتراک کننده گان قضیه ای را که در آن وکیل مدافع در جریان تحقیق و یا در جریان محاکمه توسط قاضی مشخص گردیده باشد به خاطر داشته باشد از او بخواهید که جریان آنرا بیان نماید.

۲. آیا در اکثر موارد مظنونین و متهمین درخواست داشتن وکیل مدافع را می کنند؟ اگر آنها درخواست نمی کنند، دلیل آن چیست؟

جوابهای احتمالی شامل این موارد می تواند باشد: آگاهی نداشتن از حقوق شان، آگاهی نداشتن از خدمات رایگان، ترس از محکوم شدن در صورت درخواست وکیل، عدم باور به وکیل مدافع و غیره.

گفتار دوم: نقش وکیل مدافع در استجواب

در مرحله تحقیق مظنون، از جانب وکیل مورد حمایت قرار می گیرد. نقش وکیل مدافع در این مرحله نیز فواید خواص خود را دارد چنانچه فقره ۱ ماده (۹) قانون اجراءات جزایی بیان داشته: «مظنون و متهم می توانند شخصاً یا توسط نماینده قانونی، در هر مرحله از تعقیب عدلی از خود دفاع نمایند.»

بنابراین، مستنطقین ارگان خارنوالی حاکم برمسایل قانونی می‌باشد ضرور است تا در برابر هیئت تحقیق، شخص مسلکی دفاع نماید و آن شخص عبارت است از وکیل مدافع. قانون این حق را برای مظنون داده تا در برابر دفع اتهام برای خویش وکیل مدافع انتخاب نماید.

قانون اجراءات جزایی ۱۳۹۳ برای وکیل مدافع مظنون حق می‌دهد تا در مراحل استنطاق و تحقیق موکل خود حاضر باشد و از حقوق قانونی وی دفاع نماید.

آگاهی دادن مظنون نسبت به حق برخورداری از وکیل اساساً از مکلفیت‌های پولیس و خارنوالی محسوب می‌گردد. تنها در برخی از موارد کاملاً استثنایی همانند جرم مشهود یا موردی که خوف از بین رفتن دلایل الزام وجود داشته باشد؛ می‌توان صرفنظر از حضور وکیل تحقیقات را انجام داد. با این وجود، اجراءات صورت گرفته باید به ملاحظه وکیل رسانده شود.

اهمیت حضور و نقش وکیل تا این اندازه است که قانون برای مظنون غایب نیز وکیل مدافع را ضروری دانسته است. وکیل مدافع از حقوق مظنون غایب به طور کاملاً عادی دفاع می‌نماید و در تمامی مراحل دادرسی نیز حق حضور دارد. نقش وکیل در این مورد می‌تواند یکی از مصادیق دادرسی عادلانه و یا منصفانه محسوب گردد. و به عبارت دیگر نوعی موازنه در دادرسی ایجاد می‌گردد.

فعالیت شماره (۲۱) / سوال مباحثی

دلایل اینکه متهم باید یک روز قبل از محاکمه دارای وکیل مدافع باشد را تبیین نمایید؟
جوابهای احتمالی شامل این موارد می‌باشد: هر چی زودتر برای متهم وکیل معرفی گردد به همان اندازه وقت بیشتر برای تحقیق در مورد قضیه وجود خواهد داشت؛ احتمال از بین رفتن مدارک که باعث تبرئه متهم کاهش خواهد یافت و یا ممکن است متهم با وجود اینکه بی‌گناه است، تحت فشار قرار بگیرد که اعتراف نماید؛ و غیره ...

فعالیت شماره (۲۲) / سوال مباحثی

یادداشت برای استاد: به اشتراک کننده گان بگوید که فرض می‌کنیم به مجرد اینکه مظنون دستگیر می‌گردد، فامیل مظنون با یک وکیل مدافع تماس گرفته و او را استخدام می‌کند، حال در خصوص اهمیت آن هر یک از اشتراک کنندگان یک مورد را بیان نمایند.

یکی از وظایف وکیل مدافع این است که از دسترسی متهم به حقوق اساسی و تطبیق اجراءات قانونی در حق وی اطمینان حاصل نماید (ماده ۷، ۸، ۱۵۰ و ۱۵۲ قانون اجراءات جزایی جدید، و بند اول ماده ۱۰ قانون وکلای مدافع).

وظیفه وکیل مدافع در جریان تحقیق و قبل از اتهام رسمی عبارتند از:

آگاه نمودن مظنون از تمام حقوقش

آگاه ساختن مظنون از عواقب محکومیتش

حضور در زمان استجواب و استنطاق مظنون، مرور تمام سوابق و اسناد قبل از تاریخ استجواب یا استنطاق مظنون.

فعالیت شماره (۲۳) / سوال مباحثی

یادداشت برای استاد: از اشتراک کننده گان سوال کنید که چرا وکیل مدافع باید تمام اسناد و سوابق موکلش را که در اختیار پولیس قرار دارد قبل از استنطاق مرور نماید؟

بعد از مرور اسناد و صحبت با مظنون، وکیل مدافع و مظنون در خلوت با هم تصمیم می گیرند که آیا مظنون به سوالات پاسخ بدهد و یا از حق سکوت خود در برابر سوالات استفاده کند.

اگر سرانجام مظنون تصمیم گرفت که به سوالات جواب بدهد، توصیه می شود که وکیل مدافع در خلوت سوالاتی را که پولیس ممکن است در جریان استجواب از او نماید مطرح نموده و در آن مورد به مظنون معلومات بدهد. این یک امر غیرمعمول نیست که مظنونین در اکثر موارد قبل از محاکمه به این فکر می باشند که می توانند به پولیس و حتی به وکیل مدافع خود نیز دروغ بگویند. با یک جلسه استنطاق یا استجواب تمثیلی با موکل تان، شما می توانید تناقض گویی های موکل تان را در گفته هایش آشکار بسازید. با این کار می توانید به دو هدف برسید:

الف: این کار ممکن است باعث تفکر مجدد موکل در مورد تصمیم اش گردد که آیا او میخواهد به سوالات پولیس پاسخ بدهد یا خیر.

ب: همچنان این کار ممکن است یک درس خوب برایش باشد که دیگر به شما دروغ نگوید. اگر بعد از صحبت خصوصی با موکل تان به این توافق نمودید که او سوالات را جواب بدهد، توصیه می شود که موکل تان را در موارد زیر رهنمایی نماید:

۱. اگر جواب سوالی را نمی داند، نباید حدس بزند و اگر حدس می زند، باید نمایان سازد که جواب او یک حدس است، (دلیل این را از اشتراک کننده گان بپرسید؟)

۲. اگر سوالی را نمی‌فهمد، به مستنطق یا افسر مسول بگوید که سوال را نفهمیده است و از او بخواهد که سوال را دوباره تکرار کند. تقاضای تکرار سوال از مستنطق یا افسر مسول به این معنی نیست که شما یک شخص نافهم هستید.

۳. اگر از او سوالی پرسیده می‌شود و او جواب سوال را می‌داند تنها جواب همان سوال را بدهد. (از اشتراک کننده گان پرسید چرا؟).

اگر مستنطق می‌خواهد که معلومات بیشتر در مورد جواب ارایه گردد او باید سوال دیگر مطرح نماید.

۴. قبل از پاسخ به سوال باید اجازه بدهد که مستنطق سوال خود را تمام نماید. تا آنکه مستنطق سوال خود را تمام نکرده است مظنون نباید چنین وانمود نماید که سوال را میدانند. (از اشتراک کننده گان کورس پرسید چرا؟)

۵. بعد از اینکه مستنطق سوالش را تمام کرد موکل تان باید برای مدت کوتاه مکث نماید. دلیل آن اینست که، شما من حیث وکیل مدافع او ممکن است به خاطر بعضی دلایل به آن سوال اعتراض داشته باشید. (از اشتراک کننده گان پرسید چرا؟) برای موکل تان بگوید که اگر او قبل از اعتراض شما به سوال جواب بدهد در این صورت اعتراض شما بیهوده خواهد بود.

۶. برای موکل تان بگوید که اگر قبل از پاسخ به سوالی نیاز به مشورت در خلوت با شما دارد باید این موضوع را به مستنطق بگوید. اگر مستنطق یا افسر مسؤل بگوید که او این کار را نمی‌تواند پس شما من حیث وکیل مدافع حقوق موکل تان را برای او بیان نمایید.

۷. اگر مستنطق سکوت اختیار کرد و منتظر گردید که موکل تان بیشتر صحبت نماید، موکل تان نیز باید سکوت اختیار کند تا افسر مسول سوال بعدی را مطرح نماید.

فعالیت شماره (۲۴) / تفکر انتقادی

طوریکه ملاحظه گردیده ماده ۳۱ ق. ۱. و ماده ۱۵۲ ق. ۱. ج. برای متهمی که بی‌بضاعت باشد و یا توانایی مالی استخدام وکیل مدافع را نداشته باشد، وکیل مدافع توسط دولت گرفته می‌شود این در حالی است که وکالت نظر به ماده ۱۵۵۴ قانون مدنی عبارت عقدی است که با توافق دو اراده تحقق پیدا می‌کند و همچنان به اساس مواد ۵۰۵ و ۵۰۶ قانون مدنی از جمله ارکان عقد را که بیان کرده یکی رضایت عاقدین بدون اکراه و اجبار و دوم ایجاب و قبول طرفین است. از نظر شما آیا میان ماده ۳۱ قانون اساسی و ماده ۱۵۲ قانون اجراءات جزایی از یک طرف و ماده ۱۵۵۴ قانون مدنی تعارض وجود دارد؟ واگر ندارد، دلایل آن چیست؟

گفتار سوم: مسئولیتهای وکیل مدافع در جریان تحقیق و قبل از متهم شدن مؤکل

تحقیق جرایم از صلاحیت‌های خارنوال است. لهذا، خارنوال مکلف است اطمینان حاصل نماید که تحقیق به شمول استجواب و استنطاق مطابق به احکام قانون انجام می‌شود. چنانکه قبلاً نیز یادآوری شد در ماده ۸ قانون اجراءات جزایی تصریح گردیده که «پولیس حین گرفتاری، خارنوال قبل از آغاز تحقیق، و قاضی قبل از محاکمه مکلف اند، حقوق مندرج ماده هفتم این قانون را به مظنون و متهم یا نماینده قانونی آنها توضیح و موضوع را در محضر درج، امضاء و نشان انگشت او را اخذ نمایند.» در ماده ۷ قانون اجراءات جزایی از ۲۰ مورد حقوق مظنون و متهم یادآوری کرده که فقره هشتم آن از تعیین وکیل مدافع یا مساعد حقوقی طبق احکام قانون یادآوری می‌نماید.

فعالیت شماره (۲۵) / سوال مباحثی

وقتیکه وکیل مدافع برای مظنون و متهم انتخاب شد خارنوال چه اقدامی باید انجام دهد؟ و یا اینکه صرف به تعیین وکیل مدافع برای مظنون و متهم اکتفاء نماید؟

جواب احتمالی: نخیر؛ وقتیکه وکیل مدافع برای مظنون تعیین گردد باید هدف اصلی ماده ۱۴۵ بیان لزوم تحقیق در دو نوع جرایم است: جنایت و جنحه که بدون اجرای تحقیق به محکمه احاله شده نمی‌تواند مفهوم مخالف آن این است که جرایم قباحت بدون تحقیق می‌تواند به محکمه احاله شود. اما مسأله حضور وکیل مدافع در تمام انواع تحقیق به شکل ضمنی در این ماده آمده و در قسمت آن گفته شده است که «مطابق به احکام قانون در حضور وکیل مدافع» انجام شود. بعداً قانون در ماده ۱۵۲ تصریح کرده است که اگر متهم وکیل را معرفی نکند، در جرایم جنحه تحقیق بدون حضور وکیل مدافع می‌تواند انجام شود. همه تحقیقات خارنوال در حضورداشت وکیل مدافع صورت گیرد چرا که ماده ۱۴۵ قانون اجراءات چنین مشعر می‌دارد:

«تحقیق در تمام جرایم جنایت و جنحه حتمی بوده و مطابق احکام قانون توسط خارنوال در حضور وکیل مدافع مظنون یا متهم، صورت می‌گیرد». پس اگر حضور وکیل مدافع را در جریان تحقیق حاضر نباشد این اجراءات خارنوال خلاف قانون شمرده می‌شود و قابل اعتبار نبوده و بر آن اجراءات استناد صورت گرفته نمی‌تواند، که در مورد ماده ۲۱ قانون اجراءات جزایی چنین پیش بینی کرده «دلایل ومدارک اثبات بدست آمده به اثر نقض احکام این قانون و سایر قوانین نافذه مورد استناد قرار نگرفته،...».

تعیین وکیل مدافع و حضور آن در جریان تحقیق از حقوق اساسی مظنون و متهم شمرده شده و این از وظایف خارنوال است که باید این حقوق را رعایت و به آن احترام نماید که در مورد فقره ۱۵ ماده ۱۳ قانون تشکیل

و صلاحیت خارنوالی صراحت دارد (خارنوالی در امور تحقیق جرایم، دارای صلاحیت‌ها و وظایف ذیل می‌باشد (... رعایت حقوق مظنونین و متهمین مطابق قانون اساسی و سایر قوانین نافذه..)

از جمله حقوق مظنون و متهم حق تعیین وکیل مدافع نهایت معتبر دانسته می‌شود، به‌خاطری که قانون اجراءات جزایی خارنوال را مکلف دانسته که در پهلوی اجراءات دیگر در رابطه به حق داشتن وکیل مدافع اظهارات مظنون را جویا شود، در این مورد ماده ۱۴۸ قانون اجراءات جزایی چنین مشعر است:

«خارنوال مکلف است در اولین برخورد با مظنون، هویت وی را تثبیت و ارتکاب عمل جرمی را که به وی نسبت داده ابلاغ و بعد از آگاهی وی در رابطه به حق داشتن وکیل مدافع اظهارات او را در زمینه جویا شود».

وکیل مدافع حق دارد که از تمام اجراءات ی که در مورد مؤکلس صورت می‌گیرد اطلاع حاصل نماید، که اطلاع حاصل کردن از اجراءات از حقوق وکیل مدافع می‌باشد.

برای اهمیت این موضوع در مورد فقره ۳ ماده ۱۰ قانون وکلای مدافع نیز چنین صراحت دراد: «... اطلاع از جریان کشف، تحقیق و محاکمه مؤکل و نتایج آن».

قابل ذکر است که وکیل مدافع تنها به اطلاع حاصل کردن اکتفاء نباید کرد بلکه دارای این حق نیز می‌باشد که تمام اوراق و اشیای مربوط به مؤکل خود را دقیقاً مطالعه و مشاهده نماید، که در مورد نیز فقره ۴ ماده ۱۰ قانون وکلای مدافع چنین بیان می‌دارد: «... مطالعه اوراق دعوای جزایی و حقوقی مربوط به مؤکل».

با در نظر داشت نقش مهم و ارزنده وکیل مدافع قانون مذکور تاکیداً در مورد تعیین وکیل مدافع یا داوری کرده که خارنوال باید این احکام قانون را جداً رعایت نماید.

این حالت به منظور این است که اگر مظنون و متهم خواستار وکیل مدافع باشد باید به هر طریقه که می‌شود برای او سهولت تعیین وکیل مدافع فراهم گردد. باز هم قانون متذکره تاکیداً در جرایم جنایت خارنوال را مکلف ساخته که جبراً به مظنون وکیل مدافع تعیین نماید، تعیین وکیل مدافع در جرم جنایت به مصرف خود مظنون و متهم حتمی بوده، اگر مظنون و متهم بی بضاعتی خود را ثابت کند طبق احکام مقرر برای او مساعد حقوقی از طرف دولت تعیین می‌گردد، که در مورد پراگراف سوم ماده ۱۵۲ چنین صراحت دارد «در جرم جنایت خارنوال مکلف است یک نفر وکیل مدافع را به مصرف متهم برای وی معرفی نماید و در صورتی که بی بضاعتی وی ثابت گردد، مطابق احکام مقرر مربوط از طرف اداره مساعدت های حقوقی برای وی وکیل مدافع یا مساعد حقوقی تعیین می‌گردد.»

همچنان در فقره ۴ ماده ۹ چنین تصریح شده: «هرگاه شخص به جرمی مظنون یا متهم گردد که قانون، جزای آنرا حبس طویل یا بیشتر از آن پیش بینی نموده باشد، داشتن وکیل مدافع در اجراءات تعقیب عدلی ضروری پنداشته می‌شود».

قابل توجه است که در در قانون اجراءات جزایی، اجراءات اساسی پیش بینی شده است، به طوری که اگر این اجراءات از طرف ارگان ذیصلاح نقض می‌گردد، محکمه ذیصلاح مکلف دانسته شده که به بطلان اجراءات فیصله صادر نماید و مجدداً طبق احکام قانون اجراءات صورت گیرد. خوشبختانه حق تعیین وکیل مدافع، و حضور

آن در همه تحقیقات بعنوان یکی از اجراءات اساسی شمرده می‌شود. در همین مورد ماده ۲۸۹ قانون اجراءات جزایی چنین بیان می‌دارد:

« عدم مراعات احکام قانون در یکی از موارد اجراءات اساسی، موجب بطلان آن می‌گردد. اجراءات اساسی شامل رعایت احکام قانون در مورد تشکیل محکمه، صلاحیت موضوعی یا حوزوی آن، گرفتاری، تلاشی، تحقیق، معاینات اهل خبره و تعیین وکیل مدافع می‌باشد.

در صورتی عدم رعایت احکام قانون در یکی از موارد مندرج فقره (۲) این ماده، محکمه مکلف است حکم خود را به بطلان اجراءات و نقض فیصله صادر نماید، گرچه در موضوع تقاضایی هم نشده باشد، در این صورت اجراءات باطل و مجدداً مطابق احکام قانون اجراءات صورت می‌گیرد.»

بنابراین نقش وکیل مدافع در استجواب و استنطاق با در نظر داشت مواد قوانین نافذ نه‌ایت مهم به نظر می‌رسد و مستنطق باید جهت صحت اجراءات خویش در جریان تحقیق حضور وکیل مدافع را شرط اساسی بداند.

شارنوال در اولین برخورد با مظنون و متهم باید وی را از حق تعیین وکیل مدافع آگاه نماید، همچنان‌که شارنوال مکلف دانسته شده که در جرایم جنایت برای مظنون و متهم وکیل مدافع حتماً تعیین نماید.

وکیل مدافع می‌تواند با اشتراک در مرحله استنطاق و استجواب جهت تطبیق عدالت بهتر به تحقیقات دفاعی نیز پردازد که در مورد ماده ۱۹ طرز سلوک و رفتار وکلای مدافع چنین صراحت دارد « وکیل مدافع مکلف است که در این مورد شخصیت، اهلیت و صحت و سقم قضیه مؤکل خویش معلومات کافی بدست آورده و از شیوه‌های معقول در پیش برد وظیفه وکالت دفاع استفاده نماید.»

در نتیجه قابل ذکر است که تحقیقات در حضور وکیل مدافع نه تنها که برای شارنوال مکلفیت دانسته شده؛ بلکه عدم حضور وی سبب بطلان اجراءات و عدم تطبیق عدالت نیز می‌شود. و وقتیکه اجراءات به بطلان کشیده شود سبب ضیاع وقت طرفین دعوی می‌گردد که در این صورت اصل سرعت در دادرسی نیز از بین می‌رود و سبب کاهش اعتماد مردم به اجراءات ارگانهای عدلی و قضایی می‌گردد. بنابراین با عنایت به مراتب فوق پیشنهاد می‌گردد که:

- در صورتی که مظنون به زبان دیگری تکلم می‌نماید، حضور مترجم در جریان استنطاق ضروری است و اسناد نیز به زبان خود مظنون ترجمه گردد.
- اطمینان از حضور وکیل مدافع در موقع تلاشی نمودن مظنون، در جریان مقابله شهود، به صف کشیدن و یا معاینه اهل خبره و یادداشت نمودن جریانات فوق.
- بررسی ماهیت تلاشی.
- تثبیت اینکه آیا افسر ضبط قضایی اجازه محکمه را برای تلاشی خانه دارد یا خیر؟
- تثبیت اینکه آیا متهم ویا وکیل مدافع او در هنگام تلاشی خانه حضور داشته یا خیر؟
- تثبیت اینکه آیا افسر ضبط قضایی کدام ورق مهر و موم شده یا بسته بندی شده را در خانه مظنون باز کرده است یا خیر؟

- تثبیت اینکه آیا افسر ضبط قضایی فراتر از حیطة تحقیق عمل تلاشی را انجام داده است یا خیر؟
در صورتیکه تلاشی طبق طرز العمل قانون اجراءات جزایی صورت نگرفته باشد از محکمه درخواست نماید که امر صادر نماید تا در آن قضیه به اساس مدارک بدست آمده قضاوت صورت نگیرد.

فعالیت شماره (۲۶) / سوال

یادداشت برای استاد: از اشتراک کننده گان سوال نماید کدام ماده قانون اجراءات جزایی حکم می کند که وکیل مدافع این حق را دارد تا از محکمه درخواست نماید تا مدارکی که برخلاف احکام قانون بدست آمده است را حذف و یا قضاوت خود را بر اساس آن مدارک نه نماید؟

ماده ۲۱ قانون اجراءات جزایی، راجع به عدم قبول اسناد و مدارک در اثر نقض احکام قانون چنین صراحت دارد:

«(۱) دلایل اثبات بدست آمده به اثر نقض احکام این قانون و سایر قوانین مورد استناد قرار نگرفته، از دوسیه خارج و مهر می گردد. این دلایل جدا از دلایل دیگر نگهداری می شود.

(۲) در تمامی مراحل رسیدگی قضیه، خارنوالی و محکمه مکلف اند، از وجود یا عدم وجود دلایل مندرج فقره (۱) این ماده اطمینان حاصل نمایند.

ماده ۲۲، ممنوعیت اخذ اظهارات بوسیله اکراه یا تطمیع

(۱) مامور ضبط قضائی، خارنوالی و محکمه در هیچ حالت اجازه ندارند، خود یا از طریق شخص دیگر با رفتار سؤ، استعمال مواد مخدر، شکنجه، اکراه، خواب مقنطیسی، تهدید و تخویف یا وعده دادن به منفعتی، مظنون یا متهم را به اظهار یا اقرار مجبور نمایند.

(۲) اظهار یا اقراریکه از مظنون یا متهم با استعمال وسایل مندرج فقره (۱) این ماده اخذ شده باشد، قابل استناد نمی باشد.»

قانون اساسی و قانون اجراءات جزایی به طور مشخص تصریح نموده از مظنون (یا وکیل مدافع وی) حق دارد تا از اتهامی که به وی نسبت داده شده است، مطلع گردد.

• متهم حق دارد به مجرد گرفتاری، از اتهام منسوب اطلاع یابد و در داخل میعاد که قانون تعیین می کند در محکمه حاضر گردد (ماده ۳۱ قانون اساسی)

• حق مظنون در دریافت ابلاغیه (فقره اول ماده ۴۰)

• حق متهم در اطلاع از اتهام نسبتی به مجرد گرفتاری و استنطاق (ماده ۳۱).

• ابلاغیه باید سه روز قبل از تحقیقات به مظنون ارایه گردد مگر اینکه تحقیقات استعجالیت را ایجاب نماید. (فقرات دوم و سوم ماده ۴۰).

• در حالتیکه ابلاغیه به مضمون/متهم ارائه نگردد به وکیل مدافع اش فرستاده می شود. (فقره اول ماده ۴۱).

منابع

۱. فاریابی، محمد غظیم،- (۱۳۹۷). روش های کشف و تحقیق جرایم، سعید.
۲. خالقی، علی (۱۳۸۷)، آیین دادرسی کیفری، چاپ اول، تهران، شهر دانش.
۳. بوشهری، جعفر، کشف علمی جرایم.
۴. نجفی توانا، علی، استنطاق متهم در پرتو اصول حقوقی و علمی، مجله کانون وکلا.
۵. عبدالله ابن قدامه (۱۳۹۲) المغنی، جزء دوم، بیروت.
۶. علی اکبر دهخدا (۱۳۷۷)، لغت نامه دهخدا.
۷. طوسی، جواد فخار، حقوق متهمان، نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ اول، قم.
۸. محمد جعفر جعفری لنگرودی (۱۳۸۱) دایره المعارف علوم انسانی، انتشارات گنج دانش.
۹. آخوندی، محمود، (۱۳۶۸). آیین دادرسی کیفری، انتشارات مجد، ج ۱.
۱۰. عباس کریمی و ایمان رحیمی پور (۱۳۸۸)، قواعد حاکم بر استجواب کیفری، فصلنامه حقوق، دوره ۳۹، شماره ۲.
۱۱. احمدی، محمد عارف، (۱۳۹۶). دادرسی منصفانه، نشر میزان.
۱۲. علامه، غلام حیدر، (۱۳۹۸). اصول محاکمات جزایی افغانستان، چاپ سوم، انتشارات ابن سینا،
۱۳. قانون اجراءات جزایی ۱۳۹۳